

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Факультет національної безпеки, права та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин і політичного менеджменту

Іщук Яна Романівна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ЛІДЕРСТВО ЖІНОК У ПОЛІТИЦІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД»**

спеціальність 052 «Політологія»

Допускається до захисту
Протокол № _____
від _____
в. о. завідувача кафедри
міжнародних відносин
і політичного менеджменту
д.е.н., доц. Грабчук І.Л.

(підпис)

Науковий керівник
д.філос.н., доц. Литвинчук О.В.

(підпис)

Рецензент
PhD з історії та археології, ст. викладач.
Войтюк О.С.

(підпис)

Житомир
2025

Я, Іщук Яна Романівна, цим засвідчую, що представлена до захисту бакалаврська робота на тему «Лідерство жінок у політиці: вітчизняний і зарубіжний досвід» виконана на основі власних наукових досліджень. Текст не містить доробку інших дослідників без відповідних посилань на їх праці.

Я попереджена про те, що буду недопущена до захисту, а в разі отримання диплому буду позбавлена його відповідно до чинного законодавства України.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖІНОЧОГО ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА.....	8
1.1 Політичне лідерство: визначення й сутність.....	8
1.2 Жіноче політичне лідерство: актуальність та основні характеристики	15
РОЗДІЛ 2 ЖІНКИ-ЛІДЕРКИ В ПОЛІТИЦІ: СВІТОВІ ПРАКТИКИ ТА УКРАЇНСЬКА РЕАЛЬНІСТЬ	27
2.1 Значення жіночого лідерства в американській політиці: постаті та вплив.....	27
2.2 Формування політичного курсу сучасної Європи: роль жінок у владних структурах	36
2.3 Жінки в українській політиці: еволюція впливу та ключові персоналії	48
РОЗДІЛ 3 СПЕЦИФІКА ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ ЖІНОК: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД	57
3.1 Еволюція політико-правових механізмів забезпечення гендерної рівності	57
3.2 Рекомендації щодо підвищення участі жінок у політико- управлінських процесах	63
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Участь жінок у політиці на сьогодні є важливим показником забезпечення функціонування справедливого суспільства. Політичне управління визначає стратегічні напрями розвитку держави, формує її правові та економічні засади, а також забезпечує соціальну захищеність громадян. Залучення жінок до політичних процесів є необхідною передумовою врахування інтересів усіх соціальних груп під час ухвалення рішень. Крім того, активна участь жінок у політиці сприяє розбудові демократичних інститутів та ефективного державного управління.

Сучасні політикині відіграють вагому роль у просуванні питань, пов'язаних із забезпеченням прав жінок, сприяють впровадженню ініціатив, спрямованих на подолання гендерної нерівності. Водночас недостатня представленість жінок у процесах прийняття рішень на різних рівнях влади ускладнює зміну їхнього політичного та соціально-економічного статусу. Попри усвідомлення необхідності усунення гендерного дисбалансу, жінки й досі стикаються з численними бар'єрами, зокрема стереотипними уявленнями про їхню роль у суспільстві, гендерною нейтральністю законодавчих норм, обмеженим доступом до впливових фінансових і політичних мереж.

Українські й зарубіжні жінки прагнуть дедалі активніше впливати на політичні процеси в державі та долучатися до прийняття найрізноманітніших рішень. Ігнорування ж суспільного запиту на укріплення гендерного балансу в політико-управлінських процесах, може спричинити серйозні негативні наслідки.

Тому актуальність даної теми обґрунтовується необхідністю переосмислення ефективності вироблених у світовому досвіді підходів до усунення гендерного дисбалансу в політичному житті та можливостей докладання їх до українських реалій.

Питання гендерної рівності досліджуються в межах сформованої наукової традиції й знайшли відображення в працях українських і зарубіжних

учених. Серед вітчизняних вчених питання гендерної рівності досліджували такі науковці, як М. Бабак [2], І. Балим [4], М. Дроздова [18], Т. Іваніна [25], К. Іванус [26], С. Гаращенко [2], О. Кисельова [25], Ю. Коломієць [32], О. Зайцева [2], Л. Кормич [41], М. Колодій [25], А. Бакатова [4], Т. Слабчук [71], Т. Марценюк [46], І. Жеребкіна [21].

Мета дослідження проаналізувати особливості лідерства жінок у політиці на основі вітчизняного і зарубіжного досвіду, виявити основні чинники, що впливають на їхню політичну репрезентацію та розробити рекомендації щодо посилення ролі жінок у процесах державного управління.

Досягнення визначеної **мети** стає більш змістовним і чітким завдяки виконанню таких **завдань**:

- розкрити теоретико-методологічні засади дослідження політичного лідерства, зокрема проаналізувати характерні риси та сутність поняття політичного лідерства, дослідити як поняття «лідер» трактують сучасні вітчизняні та зарубіжні дослідники;
- визначити особливості жіночого політичного лідерства й основні характеристики, розглянути компоненти ефективності жіночого політичного лідерства, охарактеризувати проблематику гендерної дискримінації, зосередивши увагу на їх актуальності в сучасному світі, соціальних характеристиках та бар'єрах, які постають перед жінками у політиці;
- проаналізувати досвід найвідоміших жінок-лідерок у політиці США, Європи та України, охарактеризувати їхній шлях до влади, політичні досягнення та вплив на суспільство й визначити основні чинники, що сприяли їхньому політичному успіху, а також бар'єри, з якими вони стикались;
- оцінити специфіку політичної участі жінок в Україні, дослідити динаміку розвитку політико-правових механізмів забезпечення гендерної рівності у політичній сфері;
- розробити практичні рекомендації щодо підвищення рівня політичної активності жінок у вітчизняному контексті, з урахуванням зарубіжного досвіду та сучасних викликів.

Об'єктом дослідження є лідерство жінок у політиці.

Предметом дослідження є вітчизняний і зарубіжний досвід жінок у політиці.

Методологічна основа дослідження. У дослідженні дотримано принципи системності, об'єктивності та всебічності. Методологічною основою роботи став комплексний гендерний підхід, який дозволив здійснити глибокий аналіз досліджуваної проблематики, враховуючи специфічні умови, що впливають на становище жінок у суспільстві.

У процесі вивчення політичної участі жінок було використано статистичні методи, зокрема метод групування, що став основою для подальшого застосування статистичного аналізу. Це дало змогу дослідити рівень жіночого представництва у політиці та на керівних посадах.

Порівняльний підхід сприяв оцінці та співставленню міжнародного та вітчизняного досвіду у сфері гендерної політики, дозволивши виявити загальні тенденції щодо активізації політичної участі жінок та збільшення їхньої присутності у структурах державного управління.

Системний метод дав змогу розглядати гендерну рівність як багатовимірне явище, що охоплює правові, соціально-економічні та культурні аспекти, включаючи суспільні стереотипи та ролеві моделі лідерства.

Соціологічний аналіз дозволив визначити рівень відповідності участі жінок у політиці сучасним принципам гендерної рівності, світовим стандартам та актуальним суспільним викликам.

Наукова новизна. У дослідженні ґрунтовно проведено порівняльний аналіз жіночого політичного лідерства в Україні та за кордоном, визначено особливості національного контексту й чинники участі жінок у політиці. Проаналізовано вплив соціально-політичних факторів на гендерне представництво в Україні. Запропоновано практичні рекомендації для удосконалення державної гендерної політики, підтримки та залучення жінок до політичного процесу.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної політики у сфері забезпечення гендерної рівності в політичному житті. Запропоновані теоретико-методологічні підходи й емпіричні висновки сприятимуть формуванню ефективних механізмів підтримки жіночого політичного лідерства на національному та місцевому рівнях.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та ідеї, що стосуються проблематики жіночого політичного лідерства, були апробовані шляхом участі в наукових заходах. Результати дослідження були представлені на Всеукраїнській науково-практичній on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченій Дню науки, яка відбулася 13-17 травня 2024 року в м. Житомир на тему: «Розвиток жіночого політичного лідерства в Україні: від незалежності до сьогодення». А також у межах Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченій Дню науки, яка відбулася 20 травня 2025 року в м. Житомир було досліджено проблематику теми «Механізми підвищення участі жінок у політико-управлінських процесах».

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи обумовлені визначеною метою та сформульованими завданнями. Робота складається зі вступу, 3 розділів, 7 підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. До списку використаних джерел увійшли 84 позиції. Загальний обсяг роботи 83 сторінки.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖІНОЧОГО ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

1.1 Політичне лідерство: визначення й сутність

Політичне лідерство є ключовим елементом управління суспільством, оскільки воно визначає стратегічні напрями його розвитку, впливає на процеси ухвалення рішень та забезпечує стабільність політичної системи. Лідери в політиці відіграють вирішальну роль у формуванні суспільних настроїв, мобілізації громадян та реалізації державної політики. Розуміння сутності політичного лідерства, його основних характеристик і механізмів функціонування є необхідним для аналізу політичних процесів та визначення ефективних моделей управління. На нашу думку, доволі детально аналіз цих понять подано у працях українських учених О. Слюсаренка [73], М. Мораря [55], В. Білика [29], К. Ващенко [8], Ф. Кирилюка [29], В. Корнієнка [8], А. Конверського [29].

«Політичне лідерство (від англ. Leader – ведучий, керівник) процес міжособистісної взаємодії, в ході якого авторитетні люди, наділені реальною владою, здійснюють легітимний вплив на все суспільство, чи певну його частину, котра добровільно віддає їм частину своїх політико-владних повноважень і прав» [10, с. 8].

Термін «лідер» (від англ. – Leader) у перекладі з англійської означає «провідний», «керівник». Він виник у XIII столітті. Термін «політичне лідерство» виник лише на початку XIX століття, коли політичні процеси почали розвиватися в нових соціально-економічних умовах інтенсивного розвитку капіталізму, який супроводжувався гострими міждержавними суперечностями й соціальними революціями. Нові соціально-політичні зміни вимагали наукового обґрунтування подій, виявлення і розкриття сутності нових політичних суб'єктів суспільно-громадського життя, активними рушіями якого стали політичні лідери та еліти. Варто пам'ятати, що феномени

політичної еліти і політичних лідерів тісно пов'язані між собою, але не тотожні. Найчастіше еліта розуміється як група лідерів. За словами Г. Лассуелла, «еліта це середовище, з якого вербуються лідери. На відміну від поняття «лідер», політичне лідерство передбачає процес, діяльність з реалізації функцій лідера» [10, с. 8].

Характерними рисами політичного лідерства є:

1. прагнення до реалізації владних повноважень;
2. здатність своєчасно й неупереджено оцінювати події;
3. уміння аналізувати мотиви людської поведінки, впливати на дії інших, а також коригувати їхню поведінку відповідно до суспільних потреб і цілей розвитку;
4. вміння формувати позитивний морально-психологічний клімат у сфері політичного життя;
5. відповідність обраного стилю лідерства стратегічним орієнтирам, актуальним завданням і рівню політичної свідомості громадян [10, с. 30].

Для вивчення політичного лідерства та формування образу політичного лідера важливим стає з'ясування понятійного апарату проблеми. Це стосується ключових понять, які використовуються у нашому дослідженні «лідер», «лідерство», «політичний лідер», «політичне лідерство».

Так, за висновками вченого Слюсаренка О., «лідер – це найавторитетніша особистість у групі, яка завдяки своїм особистим якостям відіграє головну роль у різних моральних, соціальних та інших ситуаціях, спільній діяльності членів групи, має значний вплив на них, приймає рішення у значущих для групи ситуаціях і несе за них відповідальність» [73, с. 245]. Тоді як «лідерство» передбачає використання різних прийомів впливу лідера (завдяки його якостям та здібностям) на інших членів групи з метою планування, координації та контролю їх спільної діяльності.

Політичний лідер у політичній науці іноді ототожнюється з поняттями «керівник», «управлінець», «вождь», «правитель», «глава». Проте вчений Морарь В. зазначає, що «не кожен правитель є лідером в узагальненому

вигляді», і вважає, що політичний лідер є або главою держави, або партії, або громадської організації чи громадського руху [55, с. 181].

А за визначенням Кирилюка Ф., Конверського А., Білика В., «політичний лідер – це учасник політичного процесу, який, незалежно від формального статусу, намагається і здатний консолідувати зусилля людей, активно впливати на цей процес для досягнення висунутих ним цілей» [29].

Лідер політичний, за визначенням авторів навчального посібника «Політичне лідерство» Гапоненка В., Бульбенюка С., Довганика Н., – це впливовий представник громадської організації або соціальної спільноти, чий особистий авторитет дає змогу йому активно впливати на соціально-політичні процеси, формувати міжособистісні та міжгрупові взаємини в колективах, суспільстві, державі та на міжнародному рівні [10, с. 11].

В свою чергу, політичне лідерство, у розумінні Мораря В., виступає як різновид влади, специфікою якої є спрямованість зверху вниз, але її носієм виступає не більшість, а одна людина або група осіб [55, с. 181].

У визначенні вчених Ващенко К. та Корнієнка В. політичне лідерство – це «процес міжособистісної взаємодії, в ході якого авторитетні люди, наділені реальною владою, здійснюють легітимний вплив на все суспільство, чи певну його частину, котра добровільно віддає їм частину своїх політико-владних повноважень і прав», воно є «вищим рівнем лідерства взагалі, оскільки відображає владні відносини в суспільстві на найвищому державному рівні» [10, с. 11]. На нашу думку, варто розмежовувати поняття «лідер» з «лідерством», так як лідер – це особа, яка має навички та здібності задля певного впливу на інших з метою досягнення поставлених цілей. Лідер завжди має виступати у ролі керівника, координатора і того, хто «поведе за собою інших».

Тому політичний лідер – це сильна особистість (президент, прем'єр-міністр, лідер партії та ін.), яка має вплив у політиці. Політичні лідери впливають на прийняття рішень, формують та реалізують політику держави, мають вплив на громадськість та соціальні групи щодо різноманітних питань.

А лідерство – це здатність окремого індивіда спонукати інших до дій через свій авторитет, впливати на їхню поведінку та діяльність, надихати і мотивувати [8]. Тому саме поняття «лідерства» має ширший аспект, оскільки включає індивідуальні якості лідера, авторитет, мистецтво управління й власну стратегію впливу на інших (див. таблицю 1.1).

Таблиця 1.1

Сутність поняття «політичне лідерство»

<i>Автор</i>	<i>Сутність поняття «політичне лідерство»</i>
Д. Видрін	«Політичний лідер – це учасник політичного процесу, незалежно від його офіційного статусу, який здатний об'єднувати зусилля оточення та активно впливати на хід подій у межах міста, регіону чи країни для досягнення визначених ним цілей».
Г. Почепцов	«Лідер – це особистість із особливим світоглядом, яка відіграє роль батька нації. Він уособлює всі очікувані від нього ролі, ототожнюється з ідеалами своєї групи чи суспільства, викликає позитивні емоції та користується відданістю своїх послідовників».
М. Шитюк, М. Єнтіс	«Політичний лідер – це керівник держави або політичної партії, який має значний авторитет у суспільстві, володіє реальною владою та використовує її для вирішення економічних, політичних і соціальних питань».
В. Кремень	«Лідер – це впливова особа в політичній, суспільній організації, об'єднанні або малій групі, чий авторитет дає змогу відігравати значну роль у соціальних процесах і ситуаціях».
Ж. Блондель	«Влада, здійснювана одним або декількома індивідами, для того, щоб спонукати членів націй до дій».
Г. Ашин	«Лідерство – це взаємодія між людьми у спільній діяльності, в якій одна сторона впливає на іншу, формуючи напрям розвитку та ухвалення рішень».

Джерело: [10, с. 10–11].

Нікколо Макіавеллі розглядав політичного лідера як правителя, який об'єднує суспільство та виступає його представником, використовуючи будь-які засоби для забезпечення громадського порядку та збереження держави. Аналізуючи феномен політичного лідерства в контексті своєї епохи, він досліджував його природу, функції та механізми, а також прагнув зрозуміти й обґрунтувати процес завоювання та утримання влади. Головний внесок Макіавеллі в дослідження політичного лідерства полягав у тому, що він

відкрито поставив питання сутності влади, розглядаючи правителя у його справжньому вираженні. Він також обґрунтував необхідність держави, спираючись на егоїстичну природу людини та потребу в її жорсткому контролі [43].

Новий етап в осмисленні проблеми політичного лідерства пов'язаний з ім'ям Томаса Гоббса. У роботі «Левіафан» він уперше в розгорненій формі поставив проблему законності влади і лідерства в суспільстві. Найголовніше в державному організмі – це влада. Влада, на думку вченого Т. Гоббса, створена внаслідок повного відчуження на користь одного або декількох, хто цю владу одержує, а правитель – це людина, яка відіграє певну роль, залежну від впливу тих, хто його оточує [12]. Отже, тут уперше даються відправні точки сучасних досліджень, співвідношення понять влади і лідерства

Проблема політичного лідерства завжди викликала науковий інтерес. Античні філософи та історики приділяли їй значну увагу, розглядаючи лідерів як ключових творців історії. Зокрема, Платон сприймав їх як визначальні постаті суспільного розвитку [57, с. 34].

Платон вважав, що справжній лідер відзначається природною схильністю до знання, прагненням до істини та категоричним неприйняттям брехні. Йому притаманні скромність, благородство, справедливість, великодушність і духовна досконалість. У своєму діалозі «Політик» Платон наголошував, що варто лише з'явитися такій особистості при владі, і вона зможе втілити в життя те, у що люди наразі не вірять. Також він порівнював правителя з пастухом, який має володіти мистецтвом керувати людьми так, як пастух управляє стадом чи табунник доглядає за кіньми [57, с. 34]. Тому, погляди Платона та інших античних філософів на правителів мали чітко виражений нормативний характер.

В українській політичній науці немає єдиного підходу до визначення сутності політичного лідерства. Деякі політологи вважають, що політичними лідерами можна вважати лише найвищих керівників держави, зокрема Президента, голову уряду та Голову Верховної Ради. Водночас інші

дослідники розширюють це коло, включаючи лідерів політичних партій і рухів, впливових міністрів, високопосадовців та представників великого бізнесу.

Як зазначає А. Пахарєв лідерство, це не просто сукупність виняткових якостей і здібностей лідера, а й особливий тип міжособистісних відносин, що відзначається спрямованістю, передбачуваністю, тривалістю та динамічністю [10, с. 10].

Таблиця 1.2

Інтерпретація поняття «лідер» сучасними вітчизняними та зарубіжними дослідниками

<i>Дослідник</i>	<i>Трактування</i>
Л. Орбан-Лембрик [56, с. 276]	Індивід із найвищим ціннісним потенціалом, який відіграє ключову роль у впливі на групу.
І. Дригіна [17]	Особа, яка, враховуючи ситуацію в групі, реалізує її цінності у своїй діяльності, бере на себе відповідальність і здійснює значний вплив на функціонування групи. Вона зосереджується на досягненні спільної мети, координує міжособистісні взаємодії та аналізує процес ухвалення рішень, стимулюючи активність колективу.
Л. Конишева [39, с. 10]	Це впливовий учасник організації чи групи, здатний формулювати ідеї та мотивувати оточуючих до спільної діяльності для досягнення визначених цілей.
М. Рожков [64, с. 78]	Лідер – це ключова особистість, яка здатна надихати інших і вести їх за собою. Він докладає максимум зусиль для досягнення спільної мети, активно впливає на оточення, глибоко розуміє інтереси більшості та вміє мотивувати команду.
М. Альберт, М. Мескон, Ф. Хедоурі [51, с. 457]	Це особа, яка відіграє визначальну роль у групі, спрямовуючи, контролюючи та коригуючи діяльність її членів для досягнення спільних цілей. Вона ефективно поєднує формальне та неформальне керівництво, забезпечуючи злагоджену роботу команди.
А. Менегетті [49, с. 113]	Це людина, яка, досягаючи власних цілей, водночас сприяє реалізації суспільних інтересів

Науковці Б. Кухта та Н. Теплоухова наголошують, що лідерство базується на ієрархічному устрої політичного життя суспільства, що включає певні інституції, наділені владними повноваженнями та виконуючі специфічні функції. При цьому сутність (від лат. *essentia*) – це сталі характеристики явища, що зберігаються навіть за його різних змін, зокрема тимчасових [10, с. 10].

У сучасному світі існує більше 130 визначень поняття «лідер». Аналізуючи дані поняття, приходимо до єдиного висновку що «лідер» – це особистість, яка наділена функціями й навичками як управління так і домінування, займає провідну роль в суспільстві, здатна впливати й вести за собою, ніж будь хто інший. Тому, політичне лідерство – це процес міжособистісної взаємодії, в ході якого авторитетні особи, наділені реальною або потенційною владою, здійснюють легітимний вплив на суспільство чи певну його частину, які добровільно поступаються частиною своїх політико-владних прав і повноважень.

1.2 Жіноче політичне лідерство: актуальність та основні характеристики

У сучасному світі, де демократія та рівноправ'я стають все більш важливими цінностями, роль жінок у політиці набуває особливого значення. Жіноче політичне лідерство – це не просто питання справедливості, а й необхідність для побудови більш збалансованого та ефективного суспільства. Історично склалося так, що політична арена була переважно чоловічою, але сьогодні ми бачимо, як жінки все активніше беруть на себе відповідальність за прийняття важливих рішень, демонструючи свої лідерські якості та здатність змінювати світ на краще. Низка досліджень показують, що участь жінок у політиці сприяє більш широкому врахуванню інтересів різних груп населення, зниженню рівня корупції та підвищенню якості державного управління. Жінки-лідери приносять у політику нові підходи, цінності та перспективи, що

дозволяє знаходити більш ефективні рішення складних проблем. У цьому контексті важливо розглянути не лише досягнення жінок у політиці, а й ті виклики, з якими вони стикаються на шляху до лідерства. Ми також повинні проаналізувати, які механізми та стратегії можуть сприяти розширенню участі жінок у політичному житті та забезпеченню їх рівних можливостей для реалізації свого лідерського потенціалу.

Жіноче політичне лідерство це феномен, що відображає участь жінок у політичному житті суспільства на керівних та впливових позиціях. Це складне явище, що поєднує соціальні, культурні, економічні та політичні аспекти, визначаючи роль жінок у прийнятті рішень, формуванні державної політики та управлінні суспільними процесами. Жіноче політичне лідерство вказує на рівень гендерної рівності в суспільстві та характеризує можливості жінок брати участь у політичному процесі нарівні з чоловіками. Висока представленість жінок у політиці зазвичай свідчить про демократичний розвиток країни, її відкритість до інклюзивного врядування та соціальної справедливості.

Жінки-лідерки у політиці повинні володіти стратегічним мисленням, дипломатичними навичками, високим рівнем відповідальності та здатністю мобілізувати громадськість. Незважаючи на прогрес у питанні гендерної рівності, жінки у політиці все ж таки часто стикаються з дискримінацією, гендерними стереотипами та обмеженим доступом до ресурсів (див. таблицю 1.3) [31, с. 78].

Таблиця 1.3

Основні характеристики жіночого політичного лідерства

<i>Компонент</i>	<i>Характеристика</i>
Емпатія та комунікабельність	Жінки-лідерки часто демонструють високий рівень емпатії, що сприяє кращому розумінню потреб громадян та ефективній комунікації.
Командна робота	Схильність до співпраці та побудови консенсусу є важливою рисою жіночого лідерства, що сприяє прийняттю збалансованих рішень.
Соціальна відповідальність	Жінки в політиці часто акцентують увагу на соціальній справедливості, правах людини та етичних стандартах.
Гнучкість	Здатність пристосовуватися до змін та ефективно реагувати на нові виклики є характерною рисою жіночого лідерства.
Інноваційність	Жінки-лідерки часто вносять нові підходи та ідеї в політичні процеси, сприяючи розвитку та прогресу.

Складено автором на основі власних досліджень

З огляду на останні наукові дослідження, які висвітлюють основні чинники, що визначають ефективність жіночого політичного лідерства, виокремлено компоненти, які охоплюють психологічні, соціальні та культурні аспекти впливу на успішність жінок в політичній сфері. Щодо емоційного інтелекту, то жінки-лідерки часто демонструють високий рівень емпатії та інтелекту, що дозволяє їм ефективно керувати командами, вирішувати конфлікти й приймати обґрунтовані рішення. Гнучкість у лідерстві це здатність дієво адаптуватись до умов у соціально-політичному середовищі, бути відкритим до нових ідей і викликів. Комунікабельність є надзвичайно важливою рисою, яка в собі має особливість успішно вести діалог, досягати консенсусу й налагоджувати ефективні міжособистісні зв'язки, тоді ж як харизматичність є емоційною привабливістю й вмінням впливати на інших завдяки особистісним якостям. Проте, на нашу думку, визначальним компонентом у жіночому політичному лідерстві є критичне мислення й

стратегічне бачення, які поєднують у собі здатність до аналізу різних ситуацій з прогнозуванням політичних наслідків (див. рисунок 1.1).

Рисунок 1.1

Компоненти ефективності жіночого політичного лідерства

Джерело: [20]

Для України є актуальною проблема жіночого політичного лідерства, тому що політична культура держави певним чином зумовлює так званий «патріархат у політиці», найчастіше він проявляється у парламенті, уряді, державних інституціях. Ключову роль у формуванні жіночого політичного лідерства відіграє створення механізму у державі задля реалізації потенціалу жінок і для того аби вони могли приймати суспільно значущі рішення. Для запровадження такого механізму має бути впроваджене гендерне законодавство та створення відповідних органів які будуть регулювати гендерну рівність.

Жіноче лідерство часто викликає питання: чим воно відрізняється від традиційного лідерства? Справа в тому, що класичні підходи до управління формувалися переважно в чоловічому середовищі, тоді як жінки стикаються з унікальними викликами та потребують адаптивних стратегій для їх подолання.

Однак жіноче лідерство це не окремий вид управління, а скоріше підхід, що базується на співпраці, підтримці та довірі. Жінки-лідерки частіше прагнуть до командного ухвалення рішень, надаючи перевагу довгостроковій перспективі та відповідальності. Вони орієнтовані на екологічний та етичний підхід у реалізації своїх цілей, що сприяє більш стійкому та ефективному розвитку організацій [46, с. 43–45].

Жінки на керівних посадах часто зіштовхуються з гендерними упередженнями та подвійними стандартами, що проявляються в суперечливих соціальних очікуваннях: одночасній вимозі демонструвати як силу, так і чутливість, емпатію та рішучість. Такі уявлення відображають стереотипне переконання про те, що лідерські ролі більше відповідають чоловікам. Подолання цих викликів потребує формування індивідуального стилю лідерства, який ґрунтується на особистих цінностях, професійних знаннях і практичному досвіді. Ефективною стратегією також є концентрація на досягненні конкретних результатів і критичний аналіз внутрішніх сумнівів щодо власної управлінської компетентності. Жінки досі недостатньо представлені на керівних посадах у багатьох сферах і це найчастіше зумовлено упередженнями, а не браком кваліфікації. Через це знайти справжню лідерку може бути справжнім викликом. Їм варто приєднуватися до спільнот жінок-лідерок і підтримувати їхній розвиток. Ставати прикладом для тих, хто лише розпочинає свій шлях у лідерстві. Бути помітними: брати участь у публічних заходах, ділитись досвідом у медіа, відкрито підтримувати жінок у своїй компанії чи організації. Активно боротись з стереотипами та допомагати руйнувати упередження щодо жінок у лідерстві [3, с.41–43].

Від жінок очікують досконалого балансу між усіма ролями: бути ідеальною партнеркою, турботливою матір'ю та водночас досягати значних успіхів у кар'єрі. Це створює тягар постійного самодоведення й відчуття провини через неможливість відповідати всім вимогам одночасно. На жаль, упередження щодо жінок у професійній сфері можуть існувати не лише серед чоловіків, а й серед самих жінок. Деякі вважають: «Якщо я не стикалася з

дискримінацією, то її не існує». Однак особистий досвід не завжди відображає загальну картину, адже гендерна нерівність часто прихована в традиціях, корпоративних політиках або їх відсутності. Підтримати жінок-лідерок можна через менторство, рекомендації на ключові посади та створення професійних спільнот для обміну досвідом. Формування середовища, де жінки можуть відкрито ділитися ідеями та розкривати свій потенціал, не лише допоможе їм у кар'єрі, а й сприятиме успіху компаній [66].

Проблема гендерної дискримінації та факторів, що впливають на становлення жінки як політика й лідера, привернула увагу багатьох дослідників. У сучасній незалежній Україні питання політичної участі жінок і жіночого лідерства стали предметом численних наукових конференцій, дискусій і політологічних досліджень [18, с.108–109].

Найбільш вивченим у цьому контексті є період Київської Русі, який започаткував традицію аналізу становища жінок у суспільстві. Дослідження зосереджувалися на двох протилежних аспектах: з одного боку, жінка як підлегла в сімейних відносинах, з іншого як активна учасниця соціально-політичного та культурного життя. Дослідження писемних джерел XXV століття свідчать про активну участь жінок у політичному та культурному житті суспільства. Серед них були великі княгині, меценатки, а також жінки, які досягли успіху в медицині, культурі, освіті та інших сферах [76].

Проблеми жінок як соціального явища та питання їхньої емансипації досліджували у своїх працях Т. Шевченко, М. Максимович, М. Драгоманов, М. Грушевський, І. Франко та інші діячі української політичної та культурної еліти. Вони вивчали традиції та реальне становище жінок у суспільстві.

Кирило-Мефодіївське братство (1846–1847) стало автором першого програмного документа «Визволення жінок», який обґрунтовував необхідність емансипації жінок та зміну суспільного ставлення до них як до другорядних осіб. У той час домінували патріархальні уявлення про роль жінки, що проявлялося як на законодавчому рівні, так і в повсякденному житті.

Жінки часто були позбавлені основних прав, включаючи політичні, а також можливості брати участь в управлінні державою [41, с. 22].

Через це жіноче питання в Україні здебільшого розглядалося в культурному контексті, що знаходило відображення у літературі, дослідженнях традиційного ставлення до жінки в суспільстві. У той період утверджувався образ жінки як матері, берегині, хранительки домашнього вогнища. Такі ідеї знайшли відображення у творчості Л. Боровиковського, М. Костомарова, М. Максимовича. Поступово формувалися засади ідеології українського жіночого руху, що знайшло відображення у працях М. Драгоманова, М. Павлика, М. Грушевського, І. Франка, О. Кобринської, Х. Манецької та інших громадсько-політичних діячів України [80].

З середини XIX століття жіноче питання тісно пов'язується з процесами національного відродження, що сприяє активному залученню жінок до політичної та економічної сфер. У цей період зростає жіночий рух, підвищується його свідомість, що зумовлює необхідність вивчення політичного та соціального статусу жінок, їхньої участі в національно-визвольній боротьбі та громадській діяльності. Через це жіноче питання в Україні здебільшого розглядалося в культурному контексті, що знаходило відображення у літературі, дослідженнях традиційного ставлення до жінки в суспільстві. У той період утверджувався образ жінки як матері, берегині, хранительки домашнього вогнища.

Такі ідеї знайшли відображення у творчості Л. Боровиковського, М. Костомарова, М. Максимовича. У радянський період української історії дослідники зосереджували увагу на ролі жінки як трудівниці, а також на законодавчому закріпленні її рівності з чоловіками, головним чином у сфері виробництва. Тема жіночого політичного лідерства почала активно розвиватися у вітчизняній науці з 1990-х років XX століття, що було зумовлено демократичними перетвореннями в Україні після здобуття незалежності. При цьому жіноче лідерство досліджується у контексті досягнення гендерного балансу, враховуючи соціальні впливи архетипів та

стереотипів маскулінності й фемінності, які сформувалися в гендерній ідеології та ментальності суспільства. Забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків на всіх рівнях і в усіх сферах включає також створення умов для розвитку жіночого лідерства. Адже гендерні ролі в історичному, соціальному, економічному, культурному, релігійному та політичному контекстах відображають рівень суспільної свідомості та психології [26].

Усвідомлення цих аспектів сприяє вирішенню важливих суспільних завдань, зокрема подоланню дискримінації, покращенню соціального клімату та розв'язанню актуальних питань суспільного розвитку. Усе це робить жіноче політичне лідерство важливим об'єктом наукового дослідження, зумовленого сучасними соціально-економічними умовами. Адже сучасне суспільство вимагає від індивіда високої адаптивності та мобільності, і саме жінки дедалі частіше демонструють ці необхідні якості.

Дж. Боумен, С. Суттон та інші теоретики концепції гендерного добору зазначали, що до лідерів чоловіків і жінок висуваються різні вимоги, причому для жінок вони завжди є вищими. Це зумовлено існуючими упередженнями, які сприяють виникненню гендерного дисбалансу в лідерстві. У межах фрейдистських концепцій лідерство пов'язувалося з маскулінною гендерною роллю, тому жіноче лідерство сприймалося як порушення гендерної ідентичності та оцінювалося негативно. Однак останнім часом цей підхід зазнав змін. Негативні аспекти лідерства нині розглядаються крізь призму нарцисизму, який може проявлятися у лідерів незалежно від їхньої статі. Також до цього варто віднести статусну теорію Дж. Бергера, оскільки автор аргументує, що поведінка індивіда у ділових ситуаціях обумовлена її статусом у великих групах та в суспільстві загалом. Тому згідно суспільних стереотипів жінкам доводиться долати набагато більше перешкод, навіть тоді коли у неї є більше знань і навичок. Такі погляди притаманні авторам: М. Локхід, Л. Карлі, Е. Меккобі та ін [24].

У процесі демократичних трансформацій суспільства важливу роль відіграє гендерний аспект політичної участі. Останнім часом активізувався дискурс щодо забезпечення гендерної рівності в політиці, адже в багатьох країнах участь жінок обмежується лише голосуванням на виборах, референдумах та інших формах плебісцитів. Гендерна рівність передбачає надання рівних прав і можливостей незалежно від статі, тобто як для чоловіків, так і для жінок. Гендерний аналіз включає збирання та дослідження даних, розподілених за статевою ознакою, з метою виявлення відмінностей у впливі політичних рішень на чоловіків і жінок, наслідків гендерних ролей та обов'язків. Крім того, він дозволяє визначити причини цих відмінностей, а також оцінити, як політичні, соціально-економічні та інші чинники по-різному впливають на представників обох статей [26].

Попри міжнародні та національні зусилля щодо забезпечення рівної політичної участі чоловіків і жінок, все ще існують бар'єри (інституційні, традиційні та культурні), які ускладнюють досягнення гендерної рівності в політиці. Інституційні перепони переважно пов'язані із суспільно-політичними умовами та середовищем, у якому формується жінка як особистість.

На початку політичної кар'єри жінки часто стикаються з більшими труднощами, ніж чоловіки, оскільки на них покладається більше сімейних обов'язків. До того ж, вони перебувають під впливом стереотипних уявлень про гендерні ролі, що створює додаткові перешкоди на шляху до лідерських позицій.

Права жінок і чоловіків на участь у всіх сферах життя регулюються численними національними та міжнародними законами. Гендерно орієнтоване урядування ґрунтується на взаємодії влади та суспільства, що відіграє ключову роль у забезпеченні та реалізації прав громадян у межах політики гендерної рівності. Такий підхід сприяє створенню рівних можливостей для жінок і чоловіків у відстоюванні своїх інтересів, участі у прийнятті рішень, впливі на процес управління в політичній і соціальній сферах, а також у

рівному доступі до переваг розвитку. Для збалансованої участі обох статей у процесі ухвалення суспільно значущих рішень та усунення існуючих перешкод державні органи, місцеве самоврядування й громадські організації можуть впроваджувати позитивні заходи. Вони спрямовані на ліквідацію юридичних і фактичних бар'єрів, що обмежують рівні можливості жінок і чоловіків у реалізації їхніх прав і свобод [25, с. 9].

Тому, гендерно орієнтоване урядування можна визначити як ефективну систему управління, спрямовану на забезпечення гендерної рівності. Його мета створення умов для рівноправної участі жінок і чоловіків у процесі ухвалення рішень та забезпечення рівного доступу до суспільних благ і можливостей. У сфері управління персоналом жінки-керівники приділяють більше уваги відносинам у колективі, акцентуючи увагу на міжособистісних зв'язках. Вони тонше реагують на морально-психологічний клімат у команді, ніж чоловіки-керівники. У взаємодії з зовнішнім середовищем жіночий стиль управління вирізняється гнучкістю, адаптивністю та здатністю до ситуативного реагування. Жінки-менеджери зосереджуються на послідовних і поступових змінах, а не на досягненні миттєвих результатів. Гендерна нерівність у сфері лідерства значною мірою зумовлена культурними та гендерними стереотипами.

Від жінок-лідерок часто очікують більшої компетентності, ніж від чоловіків, оскільки статус чоловіків у суспільстві традиційно вважається вищим, що автоматично підвищує рівень довіри до них як до лідерів. У Конституції України закріплено принцип рівності прав жінок і чоловіків. Відповідно до статті 24, усі громадяни мають рівні права і свободи, а будь-які обмеження за ознакою статі заборонені. Ця ж стаття гарантує рівні можливості для жінок і чоловіків у громадсько-політичній та культурній діяльності, здобутті освіти, професійній підготовці, а також у сфері праці та отримання винагороди за неї [40].

Національне законодавство України відзначається великою кількістю нормативних і підзаконних актів. У деяких відомчих документах все ще

містяться положення, що обмежують доступ жінок до певних посад, зокрема у військовій сфері. Окремі винятки становлять норми так званої «позитивної дискримінації», які спрямовані на захист жінок, але водночас можуть обмежувати їхні права. Наприклад, Кодекс законів про працю України містить положення про заборону залучення вагітних жінок і матерів дітей до трьох років до нічних змін, понаднормової роботи, роботи у вихідні дні та відряджень [30].

Рівне виборче право громадян гарантується відповідно до пункту 1 частини 5 статті 3 Закону України «Про вибори народних депутатів України». У цьому законі передбачена заборона будь-яких привілеїв чи обмежень для кандидатів у депутати на основі расової, етнічної, соціальної належності, статі, релігійних чи політичних переконань, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак [60].

Важливим кроком у забезпеченні рівноправності чоловіків і жінок стало ухвалення у 2005 році Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків». Відповідно до статті 4 цього закону, чинне законодавство та проекти нормативно-правових актів підлягають гендерно-правовій експертизі [61].

Згідно зі статтею 15 цього ж закону, політичні партії та виборчі блоки, формуючи списки кандидатів у народні депутати України в багатомандатному загальнодержавному окрузі, повинні враховувати принцип рівного представництва чоловіків і жінок. Проте Закон України «Про вибори народних депутатів України» не містить відповідних норм і механізмів для реалізації цієї вимоги. Крім того, статuti політичних партій, представлених у Верховній Раді, не передбачають ефективних процедур формування виборчих списків, які сприяли б підвищенню рівня представленості жінок у парламенті [60].

Чинне законодавство та партійні статuti, що передбачають збільшення кількості жінок серед кандидатів на виборні посади, не містять ефективних механізмів для реалізації цієї мети. Таким чином, попри законодавче закріплення рівних прав і можливостей, відсутні чіткі процедури та дієві

способи їх практичного впровадження. При цьому судова система та правові норми не забезпечують належного захисту від гендерної дискримінації та не гарантують ефективного притягнення порушників до відповідальності.

Отже, жіноче політичне лідерство є важливим фактором для розвитку демократичного та справедливого суспільства. Жінки-лідери приносять у політику нові підходи, цінності та перспективи, що сприяє прийняттю більш збалансованих та ефективних рішень. Проте, жінки у політиці все ще стикаються з численними викликами, включаючи гендерні стереотипи, дискримінацію та обмежений доступ до ресурсів. Україна має значний потенціал для розвитку жіночого політичного лідерства. Однак, для цього необхідно подолати існуючі перешкоди та створити сприятливі умови для реалізації жіночого лідерського потенціалу.

РОЗДІЛ 2 ЖІНКИ-ЛІДЕРИ У ПОЛІТИЦІ: СВІТОВІ ПРАКТИКИ ТА УКРАЇНСЬКА РЕАЛЬНІСТЬ

2.1 Значення жіночого лідерства в американській політиці: постаті та вплив

У сучасному світі жінки дедалі активніше займають ключові позиції в політиці, змінюючи уявлення про лідерство та впливаючи на глобальні процеси. Вони очолюють уряди, входять до парламентів, керують міжнародними організаціями та впроваджують політику, що сприяє розвитку суспільства. Попри це, шлях жінок у політиці часто супроводжується викликами: гендерними стереотипами, упередженим ставленням і нерівними можливостями. Проте світовий досвід показує, що жіноче лідерство сприяє більшій інклюзивності, соціальній справедливості та сталому розвитку.

Даний розділ присвячений дослідженню ролі та впливу жінок у політиці на міжнародній арені. У цьому контексті особливу увагу привертає досвід Сполучених Штатів Америки, де жінки протягом тривалого часу активно борються за свої права та можливості в політичній сфері. Дослідження досвіду жінок-політиків США є корисним для України у процесі розбудови демократичного суспільства та забезпечення гендерної рівності в політичній сфері.

На початку XX століття з'явилися перші міжнародні правові документи, які частково стосувалися захисту прав жінок. У 1902 році в Гаазі було прийнято конвенції, що регулювали конфлікти між національними законами щодо шлюбу, розлучення та опіки над неповнолітніми. Пізніше, у 1904 та 1910 роках, були укладені міжнародні угоди, спрямовані на боротьбу з торгівлею жінками та дітьми. Міжнародне співробітництво у сфері прав жінок розвивалося в трьох основних напрямках: боротьба зі злочинністю, зокрема з проституцією; вирішення колізій між національними правовими системами щодо питань, що стосуються жінок, наприклад, громадянства; міжнародне регулювання трудових відносин, включаючи особливі заходи щодо захисту

праці жінок. Ці ранні міжнародні акти заклали фундамент для подальшого розвитку міжнародного права у сфері захисту прав жінок (див. рисунок 2.2).

Рисунок 2.2

Основні складові міжнародного механізму, що забезпечують захист прав жінок

Джерело: [32, с. 97,]

Міжнародна система захисту прав жінок функціонує як на глобальному рівні, насамперед у рамках Організації Об'єднаних Націй, так і на регіональному, через міжнародні організації в Європі, Америці та Африці.

Міжнародний правовий механізм захисту прав жінок бере початок в ст. 1 Статуту ООН, що накладає на держави обов'язок поважати права кожної людини, не залежно від статі. В системі ООН основну роль в заходах, що направленні на забезпечення рівності прав жінок, відіграють заходи, які розроблені Комісією зі становища жінок, яка є функціональною комісією Економічної і Соціальної ради ООН. Організація Об'єднаних Націй прийняла низку міжнародних правових документів, які конкретно стосуються прав жінок. Серед них:

1. Конвенція про політичні права жінок 1952 року [36];
2. Конвенція про громадянство заміжньої жінки 1957 року [34];
3. Конвенція про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбу 1962 року, а також Рекомендація до неї 1965 року [35];
4. Декларація про захист жінок і дітей під час надзвичайних ситуацій та збройних конфліктів 1974 року [16];
5. Конвенція про рівну оплату праці чоловіків і жінок за працю рівної цінності № 100 1951 року [37];
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року [33].

Перелік міжнародних документів, спрямованих на захист прав жінок, вражає своєю довжиною. За останні сто років права жінок були відображені в численних міжнародних актах, включаючи Загальну декларацію прав людини, Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), Стамбульську конвенцію та багато інших. Важливо зазначити, що не всі ці документи мають обов'язкову юридичну силу. Лише CEDAW та Стамбульська конвенція безпосередньо стосуються прав жінок та мають обов'язковий характер для країн, які їх ратифікували.

Конвенція CEDAW, прийнята в 1979 році, стала першим міжнародним документом, що визначив поняття дискримінації жінок та проголосив їхні основні права. Вона зобов'язує держави-члени впроваджувати принцип гендерної рівності в законодавство, скасовувати дискримінаційні закони, створювати інституції для захисту жінок та звітувати про вжиті заходи. Стамбульська конвенція, підписана в 2011 році, є ще одним важливим кроком у боротьбі з насильством проти жінок. Вона детально визначає види насильства, зобов'язує держави встановити кримінальну відповідальність за такі злочини, створити систему підтримки жертв та забороняє виправдовувати насильство культурними чи релігійними традиціями. Однак, навіть маючи обов'язкову силу, міжнародні конвенції часто стикаються з проблемами

виконання. Держави неохоче передають міжнародним організаціям повноваження, що можуть обмежити їхню незалежність. Виконання міжнародних судових рішень часто залежить від доброї волі держав [24].

Таким чином, міжнародно-правові норми становлять лише поверхневий рівень у структурі захисту прав жінок. Для забезпечення ефективної реалізації цих прав необхідні глибокі трансформації у національному законодавстві, правозастосувальній практиці та правовій свідомості суспільства. Міжнародне право виконує роль важливого нормативного орієнтира, однак основна відповідальність за створення інклюзивного та безпечного середовища покладається на національні держави та кожного члена суспільства.

Жінки-політикині Сполучених Штатів Америки відіграли та продовжують відігравати важливу роль у формуванні політичного ландшафту країни. Їхня боротьба за рівноправ'я, їхні досягнення на вищих державних посадах та їхній вплив на суспільство є невід'ємною частиною американської історії. Аналіз діяльності найяскравіших жінок-політиків США дозволяє нам простежити еволюцію жіночого політичного лідерства в країні, виявити ключові фактори, що сприяли або перешкоджали їхньому успіху, оцінити їхній внесок у розвиток американського суспільства, визначити тенденції та перспективи подальшої участі жінок у політичному житті США.

За 236 років існування президентської посади в США, усі 46 президентів були чоловіками. Попри це, жінки активно боролися за право бути обраними, навіть до отримання офіційного права голосу в 1920 році. Мішель Бачелет, колишня президентка Чилі, влучно зазначила: «Коли одна жінка йде в політику, це змінює її. Коли багато жінок йдуть у політику, це змінює саму політику» [20].

Перші кроки жінок XIX століття у політичному житті США були позначені наполегливою боротьбою за елементарні права та можливості. У той час, коли домінування чоловіків у політиці було непохитним, жінки почали активно виходити за межі традиційних гендерних ролей, вимагаючи визнання їхніх громадянських прав. Цей період став часом зародження

суфражистського руху, коли жінки по всій країні об'єднувалися, щоб вибороти право голосу. Їхня боротьба була не лише про право голосу, але й про ширше визнання жінок як повноцінних учасників суспільного та політичного життя. Ці перші кроки, хоч і не завжди приводили до негайних результатів, заклали фундамент для майбутніх поколінь жінок-політиків. Вони продемонстрували силу та рішучість жінок, їхню здатність змінювати політичний ландшафт і відкрили шлях до більшої гендерної рівності в американській політиці.

Вікторія Вудхалл (1838–1927) – визначна американська реформаторка, яка боролася за право голосу для жінок, свободу кохання та соціалізм з містичним відтінком. Вона увійшла в історію як перша жінка, яка висунула свою кандидатуру на пост президента США у 1872 році. У 1871 році Вудхалл стала першою жінкою, яка виступила перед комітетом Палати представників США. Вона наполягала на розробці законопроекту, який би повністю гарантував жінкам виборчі права. Однак її аргументи не переконали комітет. Передвиборча програма Вікторії включала вимоги загальної рівності між статями та расами, реформу державної служби та оподаткування, а також протидію наданню земельних грантів залізницям та великим корпораціям. Попри те, що вона ще не досягла 35-річного віку, встановленого Конституцією для президента, Вікторія Вудхалл вважається першою жінкою, яка балотувалася на цю посаду [54].

Белва Енн Локвуд (1830–1917) продовжила справу Вікторії Вудхалл, висунувши свою кандидатуру на президентських виборах 1884 та 1888 років від Партії рівних прав. Як і Вудхалл, Локвуд була активною суфражисткою. Крім того, вона була освіченою жінкою, працювала юристкою у Вашингтоні та стала першою жінкою, яка отримала право практикувати у Верховному суді США. Напередодні виборів 1884 року Локвуд висловила своє розчарування щодо підтримки Республіканської партії з боку Національної асоціації жіночого виборчого права, зазначивши, що не бачить сенсу підтримувати партію, яка не підтримує права жінок. Її незалежна політична позиція та рішучість спонукали Партію рівних прав висунути її кандидатуру. Локвуд

активно проводила передвиборчу кампанію, подорожуючи країною та пропагуючи політичну рівність незалежно від раси та статі. Вона стверджувала, що, хоча їй самій не дозволено голосувати, Конституція не забороняє голосувати за неї чи обіймати посаду президента. На виборах 1884 року Белва Локвуд отримала понад 4700 голосів у восьми штатах, хоча вона вважала, що результати голосування були сфальсифіковані. У 1888 році вона знову балотувалася, але з меншим успіхом. Після цього вона продовжувала боротися за право голосу для жінок [54].

Ширлі Чисголл (1924–2005) увійшла в історію як перша афроамериканка, обрана до Конгресу США. Вона представляла 12-й округ Нью-Йорка протягом семи термінів, з 1969 по 1983 рік, і активно боролася за програми боротьби з бідністю та реформу освіти. Чисголл також була однією із засновниць Конгресового афроамериканського кокусу та Національного жіночого політичного кокусу. У 1968 році Чисголл успішно балотувалася до Палати представників США під гаслом «Ширлі Чисголл некуплена і непідконтрольна». Вона проводила активну кампанію, особисто спілкуючись з виборцями, особливо з жінками. На загальних виборах вона перемогла Джеймса Фармера, відомого лідера руху за громадянські права. Після приходу до влади в 1969 році Чисголл швидко зарекомендувала себе як рішуча ліберальна лідерка, яка виступала проти розробки зброї та війни у В'єтнамі, а також підтримувала ініціативи щодо забезпечення повної зайнятості. Вона також відкрито критикувала політичний істеблішмент Вашингтона, особливо тих політиків, які ігнорували потреби своїх виборців. Ширлі Чисголл стала першою афроамериканкою, яка висунула свою кандидатуру на пост президента США від однієї з основних партій, і першою жінкою, яка балотувалася на цю посаду від Демократичної партії. У 1972 році вона отримала підтримку 152 делегатів, перш ніж зняти свою кандидатуру. Хоча її президентська кампанія не була успішною, вона привернула увагу до важливих питань, що стосуються афроамериканців та жінок, і проклала шлях

для майбутніх поколінь. Як вона сама сказала: «Двері ще не відчинені, але вони вже прочинені» [54].

Джилл Стайн (нар. 1950) – колишня лікарка та екологічна активістка, яка неодноразово балотувалася на виборах від Партії зелених США. Незважаючи на невдалий результат на виборах губернатора у 2010 році, Стайн висунула свою кандидатуру на президентських виборах 2012 року від Партії зелених, яка дотримується лівоцентристських поглядів. Основними темами її кампаній були екологічна справедливість та боротьба зі зміною клімату. Вона активно пропагувала «Зелений новий курс», який передбачав значні інвестиції в екологічні технології та створення нових робочих місць у «зелених» галузях економіки. Хоча вона посіла лише четверте місце з 0,4% голосів, Джилл Стайн набрала майже 470 000 голосів, що на той час було найбільшою кількістю, яку будь-коли отримувала жінка-кандидатка на президентських виборах у США. Стайн знову балотувалася від Партії зелених на президентських виборах 2016 року, і знову посіла четверте місце, але цього разу з понад 1,4 мільйонами голосів [54].

Гіллари Клінтон (нар. 1947) – колишня Перша леді США, була близька до перемоги на президентських виборах 2016 року. Вона балотувалася від Демократичної партії, але програла Дональду Трампу. У 2016 році на Національному з'їзді Демократичної партії Клінтон стала першою жінкою, яка отримала номінацію на пост президента США від провідної політичної сили. Попри поразку, її висунення стало важливим кроком до подолання "скляної стелі" для жінок у американській політиці. Після історичної поразки Клінтон, на виборах 2020 року в боротьбу за президентське крісло вступили сім жінок, що стало рекордним показником [54].

Камала Гарріс (нар. 1964) – видатна американська політична діячка, яка увійшла в історію як перша жінка-віцепрезидент США, а також перша особа афроамериканського та азійсько-американського походження на цій посаді. Вона балотувалася на посаду президента США від Демократичної партії у 2024 році. До того, як стати віцепрезидентом, Гарріс зробила успішну кар'єру

в юриспруденції та політиці. Вона була генеральним прокурором Каліфорнії та сенатором США з 2017 по 2021 рік, ставши другою темношкірою жінкою та першою американкою південноазійського походження в Сенаті. У 2024 році Гарріс висунула свою кандидатуру на пост президента США за підтримки Джо Байдена, проте програла вибори Дональду Трампу, отримавши 226 голосів виборників проти 312 у Трампа. Попри поразку, Камала Гарріс зламала багато стереотипів і стала символом можливостей для жінок та меншин у політиці, надихаючи мільйони людей по всьому світу. Вона відома своїми прогресивними поглядами, підтримкою соціальної справедливості, реформою кримінального правосуддя, захистом прав меншин та боротьбою зі зміною клімату. Гарріс має репутацію сильної та рішучої лідерки, яка вміє ефективно комунікувати та налагоджувати зв'язки з різними групами людей [54].

Ненсі Пелосі (нар. 1940) – видатна американська політична діячка, яка понад три десятиліття була членкинею Палати представників Конгресу США. Вона очолювала фракцію демократів у Палаті представників із 2003 до 2023 року, а також двічі обіймала посаду спікера з 2007 до 2011 року та з 2019 до 2023 року. Пелосі стала першою жінкою в історії США, яка зайняла цей високий пост, а на момент вступу на нього була найвисокопоставленішою жінкою в американській політиці, оскільки спікер Палати представників є третьою особою в ієрархії влади після президента та віцепрезидента. Свою кар'єру в Конгресі розпочала 1987 року, коли перемогла на виборах від 8-го округу Сан-Франциско – регіону, що стабільно підтримує демократів із 1949 року. Вона неодноразово переобиралася, здобуваючи понад 75% голосів. У 2001 році стала партійною організаторкою меншості – другою за значущістю посадою після лідера фракції меншості, а вже у 2003 році очолила демократів у Палаті представників. У січні 2007 року Пелосі стала першою жінкою-спікером Палати представників. Проте після проміжних виборів 2010 року демократи втратили більшість, і вона поступилася цією посадою республіканцям, залишившись лідеркою меншості. Повернути собі посаду спікера їй вдалося після перемоги демократів на виборах 2018 року. Під її

керівництвом Палата представників ініціювала процедуру імпічменту Дональда Трампа у 2019 році, проте Сенат не підтримав його відсторонення від посади. У період президентства Джо Байдена (2021–2023) Пелосі продовжувала очолювати Палату представників. Під час повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році здійснила офіційний візит до Києва, демонструючи підтримку України [54].

Згідно з результатами опитування, проведеного компанією Gallup у 2024 році, понад 90% американців заявили про свою готовність проголосувати за жінку на посаді президента. Це свідчить про значний прогрес у громадській думці щодо здатності жінок до політичного лідерства. [54].

Отже, протягом останніх десятиліть жіноче політичне лідерство у США значно зміцнилося, хоча жінки й досі стикаються з численними викликами. Від боротьби за виборчі права у XIX-XX століттях до обіймання найвищих державних посад американські жінки-політики пройшли складний шлях. Сьогодні жінки активно беруть участь у формуванні внутрішньої та зовнішньої політики країни, демонструючи ефективне лідерство. Серед видатних жінок-політикинь США варто відзначити Ненсі Пелосі, яка першою в історії країни стала спікером Палати представників, Камалу Гарріс, яка обійняла посаду віцепрезидента, а також Гіллари Клінтон, що балотувалася на пост президента. Вагомий внесок у розвиток демократії та боротьбу за рівність зробили також Ширлі Чисголл, яка стала першою афроамериканкою-конгресменкою, та Белва Енн Локвуд, яка боролася за право жінок брати участь у виборах ще в XIX столітті. Захист прав жінок є важливою складовою міжнародної політики. Різні організації, такі як ООН, Європейський Союз та правозахисні ініціативи, працюють над створенням законодавчої бази та механізмів підтримки рівноправ'я. Програми, спрямовані на подолання гендерної дискримінації, підтримку жінок у політиці та економіці, мають глобальне значення.

2.2 Формування політичного курсу сучасної Європи: роль жінок у владних структурах

Упродовж останніх десятиліть роль жінок у політиці Європи суттєво зросла. Вони очолюють уряди, формують міжнародну політику та впливають на соціально-економічні процеси в своїх країнах і за їхніми межами. Від канцлерів і президенток до міністрів і євродепутаток жінки-політикині докладають значних зусиль для розвитку демократії, захисту прав людини та реформування ключових галузей суспільства. Через 100 років після того, як жінки отримали право голосу на виборах і вперше були обрані до парламенту в деяких країнах ЄС, вони все ще недостатньо представлені в політиці та суспільному житті, але з рештою докладають багато зусиль аби прийти до влади. Гендерний баланс у політиці приносить користь не лише жінкам-політикам, а й самій владі, політичним партіям, суспільству.

У ряді держав-членів ЄС минуло більше століття з тих пір, як жінки отримали право голосу на національних виборах, були обрані до національних парламентів або вперше обійняли посаду міністра. Тим не менш, загальноєвропейські дані показують, що жінки все ж залишаються недостатньо представленими в процесі прийняття політичних рішень на місцевому, національному та європейському рівнях. Індекс гендерної рівності, розроблений Європейським інститутом гендерної рівності (EIGE) задля вимірювання гендерних розривів у часі, показує, що хоча влада є сферою, де було досягнуто найбільшого прогресу на останні 10 років, це також сфера, де гендерний розрив залишається найбільшим.

Згідно досліджень, Швеція та Фінляндія наразі є єдиними країнами ЄС, які набрали більше 90 балів за показником «політичної сили», який базується на частці жінок-міністрів, членів парламенту і членів регіональних асамблей. За останнє десятиліття Франція, Австрія та Бельгія досягли подальшого прогресу з високої стартової точки. Інші країни, такі як Естонія, Італія, Литва та Португалія, досягли значного прогресу, хоч їх початкова точка була

нижчою. Більшість тих, хто перебуває в нижній частині рейтингу (менше 50 балів), не досягли значних успіхів [80].

З низьких показників в 16,6% у першому парламенті, обраному прямими виборами 1979 р., відсоток жінок-членів Європарламенту постійно зростав після кожних виборів, досягнувши 41% після виборів 2019 року. Зараз цей показник на 39,9% перевищує середньосвітовий показник для національних парламентів (26,9% на початок 2024 року) і вище середньоєвропейського показника для національних парламентів (31,6%). Проте, існують великі відмінності між державами-членами. З одного боку зростає кількість країн, які знаходяться на рівні або близько до паритету. На початку 2024 року кількість жінок-депутатів з Люксембургу, Фінляндії та Швеції навіть перевищила кількість чоловіків. З іншого боку в Румунії, на Кіпрі та Греції жінки складають менше чверті євродепутатів, а Румунія знаходиться на найнижчому рівні маючи всього 15% [81].

Частка жінок у Європейській комісії з часом коливалась. У 2019 році перша в історії жінка-президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн поставила за мету створити гендерно збалансовану колегію комісарів. На початку своєї каденції 12 з 27 членів комісії були жінками, порівняно із 9 з 28 наприкінці попередньої каденції. Зараз колегія складається з 13 жінок (48,1%) і 14 чоловіків. Один з трьох виконавчих віце-президентів і двоє з інших п'яти віце-президентів жінки. Наразі жінки в комісії займаються цифровою епохою, прозорістю, демократією, демографією, охороною здоров'я, транспортом, внутрішніми справами, інноваціями, дослідженнями, культурою, освітою, фінансами, міжнародним партнерством. Урсула фон дер Ляєн зобов'язалась досягти повної рівності на всіх рівнях управління, тому зараз близько 46% керівних посад обіймають жінки [78].

Згідно бази даних гендерної статистики EIGE кількість чоловіків перевищує кількість жінок у національних парламентах держав-членів. Проте, за останнє десятиліття частка жінок зросла в усіх національних парламентах, крім двох країн Німеччини та Словенії, де відбувся невеликий регрес.

Що стосується вищих міністерських посад у національних урядах, то наприкінці 2023 року частка жінок-міністрів порівняно з міністрами-чоловіками коливалась від вищої у Фінляндії, Литві, Нідерландах, Бельгії та Іспанії до однакової у Португалії та Франції, до дуже низької, тобто менше 20% на Мальті, Чехії, Греції, Польщі, Словаччині та до відсутності в Угорщині. Станом на лютий 2024 року 5 держав-членів Данія, Естонія, Італія, Латвія та Литва мають прем'єр-міністрів жінок [82].

На сьогодні у Європі жінки відіграють усе більш значущу роль у формуванні політичного дискурсу та прийнятті стратегічних рішень. Вони очолюють держави, займають ключові посади в урядах і міжнародних організаціях, впливаючи на глобальні процеси. Тому варто розглянути найвпливовіших жінок-політиків Європи, їхній внесок у розвиток суспільства та основні виклики, з якими вони стикаються.

Маргарет Тетчер – видатна британська політична діячка, 71-й прем'єр-міністр Великої Британії та перша жінка на цій посаді в Європі. Вона утримувала прем'єрське крісло найдовше серед політиків ХХ століття. Завдяки жорсткій політиці й критиці ЄСРП отримала прізвисько «Залізна леді». Свою політичну кар'єру Тетчер розпочала ще в університеті, очоливши Асоціацію Консервативної партії Оксфорду. У 1950 та 1951 роках вона безуспішно балотувалася до парламенту, але привернула увагу виборців та преси. У 1959 році, після кількох спроб, здобула місце в Палаті громад від округу Фінчлі. У 1961 році отримала посаду парламентського заступника міністра пенсій та соціального страхування, а згодом стала представницею Консервативної партії з питань житлового будівництва. У 1970 році Тетчер стала міністеркою освіти, викликавши суперечки своїми реформами. У 1975 році очолила Консервативну партію, а після перемоги на виборах 1979 року стала першою жінкою-прем'єр-міністеркою Великої Британії. Її політика була спрямована на економічну стабілізацію, скорочення безробіття, приватизацію державних підприємств і зменшення впливу профспілок. Попри початкову підтримку, економічні труднощі позначилися на її рейтингу. Проте це не

завадило їй переобратися у 1983 та 1987 роках. Утім, внутрішньопартійні конфлікти та падіння популярності змусили її піти у відставку в 1990 році. Вона залишалася членом парламенту до 1992 року, після чого відійшла від активної політики. Тетчер продовжувала публічно висловлюватися, підтримувала незалежність Хорватії та Словенії, критикувала НАТО та виступала проти членства Великої Британії в ЄС [74].

Урсула фон дер Ляєн – 13-та Президентка Європейської комісії. З 1990 року є членкинею Християнсько-демократичного союзу (ХДС), а з 15 листопада 2010 по 29 листопада 2019 року обіймала посаду заступниці федерального голови партії. У політичну діяльність фон дер Ляєн увійшла на місцевому рівні, з 2001 по 2004 рік працювала в міській раді, очолюючи фракцію ХДС. Водночас вона входила до складу Регіональної асамблеї Ганновера та очолювала Комітет з питань охорони здоров'я та лікарень. На виборах 2003 року отримала мандат та 4 березня 2003 року була призначена міністеркою соціальних справ, жінок, сім'ї та здоров'я. З приходом до федерального уряду в грудні 2005 року склала свій мандат у ландтазі. На виборах 2009, 2013 та 2017 років фон дер Ляєн висувалася від другого виборчого округу Ганновера та щоразу перемогала, отримуючи місце у Бундестазі за списками Нижньої Саксонії. 17 серпня 2005 року увійшла до виборчої команди блоку ХДС/ХСС у справах сім'ї та охорони здоров'я на федеральних виборах. 22 листопада того ж року склала присягу на посаді міністерки у справах сім'ї, людей похилого віку, жінок та молоді в першому уряді Ангели Меркель. Після федеральних виборів 2009 року обійняла посаду міністра праці та соціальних справ. У 2010 році розглядалася як можлива кандидатка на пост президента Німеччини, проте правляча партія ХДС зрештою підтримала Крістіана Вульффа. 17 грудня 2013 року фон дер Ляєн стала першою жінкою на посаді міністра оборони ФРН, яку займала до 17 липня 2019 року. 16 липня 2019 року Європейський парламент обрав її президенткою Європейської комісії за поданням Європейської ради, а в грудні того ж року вона офіційно приступила до виконання обов'язків [77].

Лагард Крістін – Президент Європейського центрального банку. Крістін Лагард працювала в Центрі міжнародних і стратегічних досліджень, де співпрацювала зі Збігнєвом Бжезинським. У 1981 році приєдналася до міжнародної юридичної фірми «Baker & McKenzie», що базується в Чикаго. Спеціалізувалася на антимонопольних та трудових справах і, вже через шість років, отримала статус партнерки, очоливши представництво компанії в Західній Європі. У 1995 році увійшла до складу виконавчого комітету, а в жовтні 1999 року стала першою жінкою, яка зайняла посаду голови компанії. У 2004 році Лагард очолила Глобальний стратегічний комітет. Обіймаючи посаду міністра торгівлі Франції з 2005 по травень 2007 року, вона зосередила свою політику на розширенні ринків збуту для французької продукції, приділяючи особливу увагу технологічному сектору. 18 травня 2007 року була переведена на посаду міністра сільського господарства в уряді Франсуа Фійона, а вже наступного місяця увійшла до складу кабінету як міністерка економіки, фінансів та зайнятості. 25 травня 2011 року висунула свою кандидатуру на посаду директора-розпорядника Міжнародного валютного фонду (МВФ) після відставки Домініка Стросс-Кана. 28 червня 2011 року була призначена на цю посаду на 5-річний термін, що розпочався 5 липня 2011 року, ставши першою жінкою на чолі МВФ. У 2016 році була переобрана на другий 5-річний термін, оскільки залишалася єдиною кандидаткою. 2 липня 2019 року Лагард була номінована на посаду президента Європейського центрального банку (ЄЦБ), яку до цього обіймав Маріо Драгі. 17 липня 2019 року вона подала у відставку з посади директора-розпорядника МВФ. 17 вересня 2019 року Європейський парламент підтримав її кандидатуру на чолі ЄЦБ, а 18 жовтня 2019 року вона була офіційно затверджена на цій посаді Європейською радою на термін 8 років. Лагард розпочала виконання своїх обов'язків 1 листопада 2019 року [42].

Джорджа Мелоні – прем'єр-міністерка Італії (2022 – теп. час). У 15 років Джорджа Мелоні приєдналася до «Молодіжного фронту» молодіжного крила Італійського соціального руху (ІСР), який згодом трансформувався у праву

політичну партію. Вона також заснувала рух «Предки», спрямований на протест проти шкільної реформи в Італії. У 1996 році очолила «Студентську дію», молодіжний рух націоналістичної партії «Національний альянс», що виникла на основі Італійського соціального руху. З 1998 по 2002 рік була депутаткою Римської провінційної ради від «Національного альянсу». У 2001 році стала координаторкою керівного комітету руху «Молодіжна дія», а через чотири роки його лідеркою. З 2006 року працювала журналісткою, того ж року була обрана депутаткою Палати депутатів, нижньої палати італійського парламенту. Надалі її переобирали в 2008, 2013, 2018 і 2022 роках. Після виборів 2008 року отримала посаду міністерки у справах молоді в уряді Сільвіо Берлусконі, ставши наймолодшою міністеркою в історії сучасної Італії у 31-річному віці. Очолювала міністерство до 2011 року. У 2009 році, після злиття «Національного альянсу» з партією Сільвіо Берлусконі «Вперед, Італіє», очолила молодіжну організацію новоствореного блоку «Народ свободи». У 2012 році покинула цей політичний блок і через кілька місяців стала однією із засновниць партії «Брати Італії Національний правий центр», пізніше очоливши її. У 2016 році балотувалася на посаду мера Рима, але посіла третє місце. У 2020 році очолила фракцію «Європейські консерватори та реформісти» у Європарламенті. Після парламентських виборів 2022 року коаліція, до якої входила її партія «Брати Італії», здобула перемогу. Мелоні отримала мандат на формування уряду й після затвердження парламентом стала першою жінкою-прем'єр-міністеркою Італії [48].

Роберта Меццолла – мальтійська політикиня та юристка, яка спеціалізується на європейському праві та політиці. Обіймає посаду голови Європейського парламенту. Вивчала європейське право в Коледжі Європи у Брюгзї. Працювала аташе з правових та судових питань у Постійному представництві Мальти при ЄС. У 2002 році була призначена генеральним секретарем Європейської демократичної студентської організації. З 2012 по 2013 рік обіймала посаду юрисконсульта верховної представниці ЄС із закордонних справ та політики безпеки Кетрін Ештон. З 2013 року є

депутаткою Європарламенту від Мальти. Була переобрана у 2014 та 2019 роках. Мецола є членкинею Мальтійської націоналістичної партії, що входить до правоцентристської фракції Європейської народної партії в Європарламенті. У листопаді 2020 року була обрана першою віцепрезиденткою Європейського парламенту. Після смерті Давида Сассолі 11 січня 2022 року стала виконувачкою обов'язків голови Європарламенту до обрання його наступника. 18 січня 2022 року здобула перемогу на виборах президента, отримавши 458 голосів. 16 липня 2024 року Роберта Мецола була переобрана президенткою Європейського парламенту. [52].

Крісталіна Георгієва – директорка-розпорядниця Міжнародного валютного фонду (2019 теп. час). Її професійний шлях розпочався у 1977 році у Вищому економічному інституті імені Карла Маркса, де вона працювала доценткою до 1993 року. У 1987-1988 роках проходила наукове стажування у Лондонській школі економіки, а згодом викладала в провідних університетах США, таких як Массачусетський технологічний інститут, Єльський університет і Гарвардська школа бізнесу. У 1993–2010 роках Георгієва працювала у Світовому банку, де зокрема очолювала відділ сталого розвитку (2000-2004), займала посаду віцепрезидентки (2008–2010). На початку 2010 року увійшла до складу Європейської комісії, де була комісаркою з міжнародного співробітництва та гуманітарної допомоги (2010–2014), а пізніше віцепрезиденткою Європейської комісії і відповідала за бюджет і персонал. У 2015 році стала співголовою експертної групи ООН з питань фінансування гуманітарної допомоги. Наступного року претендувала на посаду Генерального секретаря ООН, посівши восьме місце за результатами голосування. На початку 2017 року повернулася до Світового банку, де стала головною виконавчою директоркою, а навесні 2019-го тимчасово виконувала обов'язки президентки Групи Світового банку. У вересні 2019 року її обрано директоркою-розпорядницею МВФ, що стало визнанням її багаторічного досвіду в міжнародній фінансово-економічній сфері [11].

Фредеріксен Метте – прем'єр-міністр Данії. Данська політикиня, яка з 2015 року очолює Соціал-демократичну партію, а з 27 червня 2019 року виконує обов'язки прем'єр-міністерки Данії. У 2000–2001 роках працювала консультанткою з питань молоді в Данській конфедерації профспілок. У 2001 році вперше була обрана до Фолькетингу і з того часу неодноразово переобиралася у 2005, 2007, 2011 та 2015 роках. У період з 2005 по 2011 рік обіймала посаду заступниці голови парламентської фракції соціал-демократів. Після перемоги своєї партії на парламентських виборах 2011 року працювала в уряді Гелле Торнінг-Шмідт: спочатку як міністерка зайнятості (2011–2014), а потім юстиції (2014–2015). На посаді міністерки зайнятості реалізувала реформи системи пенсій, гнучких робочих місць і соціальної допомоги, зокрема скоротивши виплати для молодих безробітних і змінивши підхід до підтримки співмешканців. У 2015 році змінила Торнінг-Шмідт на посаді лідерки партії, а в 2019 році, у віці 41 року, стала наймолодшою прем'єр-міністеркою в історії Данії. [53].

Кая Каллас – естонська політична діячка, яка з 1 грудня 2024 року обіймає посаду Високого представника Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки, ставши четвертою особою на цій посаді в історії ЄС. Свою кар'єру розпочала у сфері культури як асистентка режисера театру «Ванемуїне» (1996–1997). Після завершення навчання здобула досвід у юридичній практиці, зосередившись на питаннях конкурентного права у межах естонського та європейського законодавства. З 1998 до 2006 року працювала адвокаткою та партнеркою у фірмі Tark&Co, а з 2006 до 2011 у юридичній компанії Luiga Mody Hääl Borenius. Також у 2010–2011 роках була бізнес-тренеркою в Естонській школі бізнесу. У 2011 році приєдналася до Партії реформ Естонії, того ж року була обрана до парламенту (Рійгікогу), де очолювала комітет з економічних питань, а пізніше парламентську фракцію. У 2014–2018 роках представляла Естонію в Європейському парламенті як член Альянсу лібералів і демократів за Європу. У 2018 році Каллас очолила Партію реформ. Попри те, що після виборів 2019 року її партія не змогла сформувати

коаліцію, у січні 2021 року, після відставки уряду Юрі Ратаса, президент повторно запропонувала їй сформувати уряд. 25 січня 2021 року Кая Каллас офіційно стала першою жінкою на посаді прем'єр-міністра Естонії. У липні 2022 року вона подала у відставку, щоб ініціювати створення нової коаліції, й уже 18 липня знову була призначена прем'єр-міністеркою. Після парламентських виборів 2023 року її партія знову здобула перемогу і Каллас залишилася на посаді. Влітку 2024 року вона була висунута на ключову дипломатичну посаду в ЄС і стала Високим представником із питань зовнішньої політики та безпеки, замінивши Жозепа Борреля [28].

Санна Марін – фінська політична діячка, яка стала 46-м прем'єр-міністром Фінляндії та однією з наймолодших лідерок уряду у світі. Її політична кар'єра розпочалась у 2006 році зі вступу до Соціал-демократичної партії Фінляндії. У 2012 році її обрали до міської ради Тампере, де вона обіймала посаду голови впродовж 2013–2017 років, а в 2017 році була переобрана. У 2015 році Санна Марін стала депутаткою едускунти (парламенту), повторно обравшись у 2019 році. Із 2014 року вона також була другим заступником голови партії, а у 2020 очолила її, змінивши Антті Рінне. У червні 2019 року обійняла посаду міністерки транспорту та зв'язку в уряді Рінне. У грудні того ж року, після його відставки, перемогла на внутрішньопартійному голосуванні та була затверджена парламентом як прем'єр-міністерка. Її кабінет складався з п'яти партій і включав більше жінок, ніж чоловіків 12 на 7. У 2023 році партія Марін зазнала поразки на парламентських виборах, посівши третє місце, після чого вона заявила про відставку з посади лідерки СДП. Згодом заснувала власну компанію MA/PI Oy, через яку веде публічну діяльність, у тому числі консалтинг і видавництво. У вересні 2023 року Санна Марін оголосила про завершення парламентської діяльності та перехід до роботи стратегічною радницею в Інституті глобальних змін Тоні Блера. Вона також підписала контракт з агентством Range Media Partners. На початку 2024 року Марін приєдналася до Міжнародної робочої групи з питань безпеки та євроатлантичної інтеграції України, яку очолюють

Андрій Єрмак і Андерс Фог Расмуссен. Група об'єднує провідних колишніх лідерів, дипломатів та експертів із Європи та Північної Америки, зокрема Бориса Джонсона та Гіллари Клінтон, і має на меті сприяти інтеграції України в євроатлантичний безпековий простір [44].

Евіка Сіліня – латвійська політична діячка, яка з 15 вересня 2023 року обіймає посаду прем'єр-міністра Латвії, очоливши уряд широкої коаліції після відставки Кріш'яніса Каріньша. Свою кар'єру вона почала як юрисконсульт у різних юридичних бюро та компаніях у 1995–2003 роках, після чого до 2012 року працювала незалежною присяжною адвокаткою, співпрацюючи з державними структурами та неурядовими організаціями. У політику Сіліня прийшла в 2011 році як юридична радниця міністра внутрішніх справ Ріхарда Козловскіса, а з 2012 року працювала на цій посаді офіційно. У 2013–2019 роках вона була парламентським секретарем Міністерства внутрішніх справ, де займалась розробкою політик, представленням міністерства в Сеймі, питаннями безпеки дітей та співпрацею з міжнародними організаціями, такими як ООН, Інтерпол та CEPOL. У 2019 році Сіліня стала парламентською секретаркою прем'єр-міністра, а в 2022 році була обрана депутаткою XIV Сейму від об'єднання «Нова Єдність». 14 грудня того ж року отримала посаду міністерки добробуту в другому уряді Каріньша. Після відставки прем'єра в серпні 2023 року партія «Нова Єдність» висунула Сіліну на пост глави уряду, і вже у вересні її кандидатура була підтримана парламентом [70].

Катерина Сакелларопулу – перша жінка, обрана президентом Греції. Її кар'єра розпочалася в 1982 році, коли вона приєдналася до Державної ради як доповідач. Упродовж років вона активно брала участь у діяльності Асоціації суддівських працівників Ради, де обіймала різні керівні посади: генеральної секретарки (1985–1986), віцепрезидентки (2006–2008) та президентки (1993–1995, 2000–2001). У 2000 році Сакелларопулу стала радницею, а в жовтні 2015 року віце-президенткою Державної ради. Три роки потому, у жовтні 2018 року, її одноголосно обрали головою Ради. Її відданість громадянським

свободам, захисту довкілля, правам меншин і біженців була однією з причин, чому саме уряд Сірізи підтримав її кандидатуру на цю посаду. Катерина Сакелларопулу також є авторкою численних публікацій у правничих журналах і співавторкою книги «Фінансова криза та захист довкілля в судовій практиці Державної ради». 15 січня 2020 року прем'єр-міністр Греції Кіріакос Міцотакіс запропонував її кандидатуру на пост президента, а вже 22 січня вона була обрана парламентом, отримавши підтримку 261 з 300 депутатів [67].

Ангела Меркель – федеральний канцлер Німеччини з 2005 по 2021. У політику Меркель прийшла після падіння Берлінської стіни. У 1989 р. вступила в організацію Демократичне пробудження, через рік стала її прес-секретарем, а через кілька місяців обійняла ту ж посаду у першому та останньому некомуністичному уряді НДР. Заради правлячої у ФРН партії Християнсько-демократичного союзу вона залишила Демократичне пробудження і після об'єднання Німеччини стала депутатом Бундестагу від ХДС. В уряді Гельмута Коля Меркель стала міністеркою у справах жінок і молоді. Від 1991 року А. Меркель віцеголова Християнсько-демократичного союзу. 1994 року перейшла на посаду міністерки навколишнього середовища. 2002 р. висунула свою кандидатуру на посаду канцлера ФРН, але відмовилася від боротьби на користь прем'єр-міністра Баварії, лідера Християнського соціалістичного союзу (ХСС) Едмунда Штойбера. У вересні 2002-го обрана депутатом Бундестагу ФРН. Ангела Меркель стала першою жінкою - федеральним канцлером і одночасно в свої 51 рік наймолодшим канцлером за всю історію ФРН. Вона також перший представник нових федеральних земель на цій посаді та перший федеральний канцлер з природничо-науковою освітою. У грудні 2013 року втретє поспіль обрана федеральним канцлером Німеччини. 14 березня 2018 року Бундестаг Німеччини обрав Ангелу Меркель на посаду федерального канцлера ФРН на четвертий термін поспіль. 26 вересня 2021 року у Німеччині пройшли вибори до Бундестагу, Меркель не висувала свою кандидатуру. Після виборів Меркель продовжила обіймати

посаду канцлера як виконуючий обов'язки. 2 грудня в Берліні на території Міністерства оборони Німеччини [50].

Отже, визначено, що на початку XXI століття спостерігається стабільне зростання ролі жінок у європейському політичному просторі, що свідчить про трансформацію традиційних уявлень щодо гендерного балансу в системі державного управління. Вивчення політичної діяльності найвпливовіших жінок-лідерок сучасної Європи, таких як Маргарет Тетчер, Урсули фон дер Ляєн, Лагард Крістін, Джорджи Мелоні, Роберти Мецолі, Крісталіни Георгієвої, Фредеріксен Метте, Каї Каллас, Санни Марін, Евіки Сіліні й Катерина Сакелларопулу демонструють їхній вагомий внесок у процеси прийняття стратегічно важливих рішень на рівні Європейського Союзу та окремих національних урядів. Зазначені політикині відзначаються високим рівнем професійної компетентності, цілеспрямованістю та здатністю ефективно реагувати на глобальні виклики включаючи збройні конфлікти, кліматичну кризу, економічну нестабільність та гуманітарні загрози. Їх активна участь у формуванні зовнішньої та внутрішньої політики, підтримці демократичних цінностей і розбудові міждержавного співробітництва значною мірою зміцнює політичну єдність Європи та сприяє модернізації підходів до врядування. Таким чином, найвпливовіші жінки-лідерки в політиці Європи сьогодні виступають не лише символами успішного гендерного паритету, а й ключовими суб'єктами реалізації стратегічних ініціатив, які визначають вектор соціально-політичного розвитку континенту в умовах глобалізації.

2.3 Жінки в українській політиці: еволюція впливу та ключові персоналії

Впродовж останніх десятиліть жінки в Україні демонструють зростаючу активність у сфері політики, громадського управління та соціального лідерства. Зміни у суспільно-політичному устрої держави, процеси демократизації та інтеграції до європейського простору сприяли підвищенню ролі жінок у формуванні стратегічних напрямів розвитку країни. Жінки-лідерки, які займають провідні позиції в державному секторі, місцевому самоврядуванні, громадських ініціативах та міжнародній дипломатії, суттєво впливають на процеси реформування, забезпечення соціальної справедливості та національної безпеки.

З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну жінки взяли активну участь у забезпеченні життєдіяльності держави та координації важливих соціальних і військових процесів. Вони долучилися до волонтерської діяльності як у прифронтових районах, так і в тилу, забезпечуючи функціонування медичних закладів, фіксуючи факти воєнних злочинів і здійснюючи керівництво стратегічно важливими напрямками.

Станом на кінець 2024 року в лавах Збройних сил України служить близько 67 тисяч жінок, а кількість жінок-офіцерів з 2021 року зросла вшестеро. Одночасно відбулися помітні трансформації у бізнес-середовищі, де жінки дедалі частіше обіймають керівні посади, очолюють підприємства, формують стратегічні комунікації та приймають важливі управлінські рішення. Це зумовлено не лише мобілізацією чоловіків, а й підвищенням визнання ефективності жіночого лідерства в умовах кризи [78].

Жіночий стиль управління вирізняється меншою ієрархічністю, орієнтацією на партнерську взаємодію, підтримку командного духу та відкриту комунікацію. У порівнянні з чоловічим авторитарним підходом, жінки-лідерки часто застосовують більш інклюзивні й гнучкі моделі керування. Особливою є їхня здатність швидко адаптуватися до стресових

обставин, одночасно вирішуючи декілька завдань, чітко оцінюючи ризики та зберігаючи довіру серед підлеглих.

Попри певні досягнення, жінки в Україні продовжують стикатися з викликами гендерна нерівність в оплаті праці, обмеження доступу до певних професій через стереотипи, високий рівень фізичного та психологічного насильства. У суспільній свідомості все ще переважає уявлення про жінку як берегиню родинного вогнища. Позитивним зрушенням стала ратифікація Стамбульської конвенції у 2022 році. Жінки займають ключові посади в уряді та місцевому самоврядуванні. Зокрема, міністерства економіки, юстиції, захисту довкілля, соціальної політики та у справах ветеранів очолюють жінки.

У військовій сфері ліквідовано законодавчі обмеження, що заважали жінкам обіймати бойові посади та здобувати військові звання. Також введено жіноче обмундирування відповідного крою, що свідчить про реальне визнання ролі жінки в армії. У 2023 році 56% нових бізнесів в Україні були засновані жінками, що свідчить про активне залучення до економічного життя. Завдяки грантовим програмам, які підтримуються міжнародними партнерами, зокрема L'Oréal Paris, жінки мають змогу розвивати власну справу. У середньому та великому бізнесі також спостерігається зростання частки жінок на керівних посадах, що пов'язано із потребою у гнучких управлінських рішеннях в умовах воєнного часу. Показовим є і той факт, що жінки все частіше займають традиційно «чоловічі» професії. Згідно з даними Державної служби зайнятості, з січня по жовтень 2024 року жінки обіймали посади операторів деревообробних верстатів, кранівників, електромонтерів, гірників тощо. Компанії, як-от «Сільпо», почали безкоштовну перепідготовку жінок за новими спеціальностями. Українське суспільство, попри виклики війни, демонструє поступ у напрямку подолання гендерної дискримінації. У рейтингу Global Gender Gap Report Україна посіла 63 місце серед 146 країн, подолавши гендерний розрив на 72%. Цей прогрес, хоч і повільний, є незворотним і свідчить про формування нової ролі жінки у післявоєнному відновленні країни [26].

Українські жінки завжди вирізнялися силою духу, працелюбністю, талантом і високим інтелектуальним потенціалом. Упродовж століть вони не лише впливали на хід історії своєї держави, а й залишали помітний слід у світовій культурі, політиці, науці та мистецтві. Українки ставали королевами, брали участь у формуванні глобальних політичних процесів, надихали відомих митців або самі створювали шедеври, виступали на провідних сценах світу, писали видатні літературні твори та робили наукові відкриття. Їхні досягнення у спорті, культурі та естетиці неодноразово вражали міжнародну спільноту.

Олена Зеленська – українська сценаристка, авторка студії «Квартал 95», перша леді України з 20 травня 2019 року. Входить до списку 100 найвпливовіших людей 2023 року за версією журналу Time. У грудні 2019 року на третьому Українському жіночому конгресі ініціювала приєднання України до міжнародної ініціативи G7 з гендерної рівності «Партнерство Біарриц». 20 липня 2022 року Олена Зеленська виступила у Конгресі США, ставши першою в історії США леді іншої країни, яка виступила перед Конгресом. Впровадила здорове меню для дітей у співпраці з Євгеном Клопотенком, долучилась до ініціативи з гендерної рівності, до якої приєднала Україну, запровадила україномовні аудіогіди у музеях світу (вже в 83 установах 44 країн), відкрила українські книжкові полицки у 190 бібліотеках світу. Відзначена нагородами: Орден Почесного легіону (Франція), Орден Білої Троянди (Фінляндія), Clinton Global Citizen Award, Hillary Clinton Award, BBC 100 Women тощо [5].

Юлія Тимошенко – українська політична та державна діячка, яка неодноразово обиралася народною депутаткою України. Вона обіймала посаду Прем'єр-міністра України двічі у 2005 році та в період з 2007 до 2010 року, ставши першою жінкою на цій посаді. Очолює партію «Батьківщина» та однойменний політичний блок з 2001 року. Була народною депутаткою у складі семи скликань Верховної Ради, а також обіймала посаду віцепрем'єр-міністра з питань паливно-енергетичного комплексу у 1999–2001 роках.

Кандидат економічних наук з 1999 року. Відіграла одну з ключових ролей у «Помаранчевій революції» 2004 року. Виступає за євроінтеграцію України та її вступ до НАТО. Брала участь у президентських виборах 2010, 2014 та 2019 років [19].

Ірина Верещук – українська політична та державна діячка, яка з 8 вересня 2024 року обіймає посаду заступника керівника Офісу Президента України. До цього, з листопада 2021 до вересня 2024 року, виконувала обов'язки віцепрем'єр-міністра міністерки з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій. Свою кар'єру в органах влади почала на місцевому рівні: була міською головою Рави-Руської з 2010 по 2015 рік. З 2019 по 2021 рік народна депутатка України IX скликання від партії «Слуга народу», а також голова підкомітету з питань державної безпеки та оборони. У 2020 році висувалася кандидатом у мери Києва від тієї ж політичної сили. До приходу у політику Ірина Верещук проходила військову службу на офіцерських посадах у ЗСУ, працювала юристкою та займала адміністративні посади у Жовківській райдержадміністрації. У період коли вона була мером активно просувала міжнародну співпрацю з польськими містами, а також захищала інтереси місцевої громади в конфліктах із центральною владою. Верещук неодноразово проявляла свою громадянську позицію у 2013 році публічно закликала підписати Угоду про асоціацію з ЄС, а у 2014 році зверталася до матерів росії із закликом зупинити війну. Незважаючи на політичні виклики та звинувачення, зберігає активну участь у політичному житті країни [9].

Ольга Стефанішина – українська юристка та високопосадовеця, яка з 5 вересня 2024 року обіймає посаду міністра юстиції України та водночас виконує обов'язки віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. До цього, з 2020 до 2024 року, вже займала цю ж віцепрем'єрську посаду, координуючи напрямок євроінтеграції країни. Кар'єру в державному апараті розпочала у 2007 році в Державному департаменті з питань адаптації законодавства, згодом працювала у Міністерстві юстиції, де очолювала департамент європейської інтеграції. У

2017 році стала директоркою Урядового офісу з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. У червні 2020 року була призначена віцепрем'єр-міністеркою, згодом увійшла до складу РНБО та Національної ради реформ. Вона очолювала низку урядових комісій та робочих груп, які координували ключові напрямки євроінтеграції, зокрема в екологічній, гендерній та прикордонній політиці, а також представляла Україну на міжнародних заходах, таких як Конференція ООН з питань зміни клімату. Попри невдачу спробу потрапити до парламенту у 2019 році від партії «Українська стратегія Гройсмана», Стефанішина залишається активною учасницею політичного процесу, входить до складу партії «Слуга народу». У 2021 році увійшла до списку найвпливовіших жінок України за версією журналу Фокус. Нагороджена орденом «За заслуги» III ступеня та Офіцерським хрестом Ордену Великого князя Литовського Гедиміна за вагомий внесок у розвиток міжнародної співпраці та просування євроінтеграції України [59].

Юлія Свириденко – українська державна діячка, яка з 4 листопада 2021 року обіймає посаду першого віцепрем'єр-міністра та міністра економіки України. До цього вона була заступницею керівника Офісу Президента (грудень 2020 – листопад 2021) та займала низку високих посад у виконавчій владі. Кар'єру в державному управлінні розпочала у Чернігівській області, де обіймала посади першої заступниці голови, а з липня по листопад 2018 року тимчасово виконувала обов'язки голови Чернігівської ОДА. У центральних органах влади обіймала посади заступниці та першої заступниці міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, а також була головою правління Фонду соціального страхування на випадок безробіття. Протягом певного часу входила до складу делегації України у Тристоронній контактній групі з врегулювання ситуації на Донбасі. Після призначення міністеркою економіки у 2021 році, Свириденко взяла на себе відповідальність за низку стратегічних напрямків: у 2022 році очолила міжвідомчу групу, що формує санкційну політику України щодо російської федерації, активно співпрацюючи з міжнародними партнерами. Серед важливих ініціатив під її

керівництвом програма релокації підприємств у безпечні регіони країни, яка дозволила зберегти десятки тисяч робочих місць, а також запуск механізмів підтримки тимчасово переміщених осіб через компенсації роботодавцям [68].

Марина Порошенко – українська політична та громадська активістка, дружина п'ятого Президента України Петра Порошенка (2014-2019). Із 2020 року вона є депутаткою Київської міської ради від партії «Європейська Солідарність» і очолювала список цієї політичної сили в столиці на місцевих виборах. Вона також очолює Раду Благодійного фонду Петра Порошенка та активно займається гуманітарними і соціальними проєктами. У 2018-2019 роках Марина Порошенко була головою Українського культурного фонду, де просувала ініціативи в сфері культури та національної ідентичності. У 2015 році взяла участь в акції до Дня матері, де разом з іншими учасниками висаджувала квіти в Національному ботанічному саду в Києві. Зібрані на заході кошти були спрямовані на «Охматдит». За свій внесок у гуманітарну сферу у 2016 році була відзначена Всеукраїнською премією «Жінка III тисячоліття» в номінації «Знакова постать». У своїх виступах Марина Порошенко підкреслює, що присвячує свою діяльність поліпшенню умов життя дітей, особливо тих, хто має інвалідність, і вшановує роль українських жінок як берегинь родинних і національних цінностей [58].

Оксана Маркарова – надзвичайний і повноважний посол України в США. Навчалась в Університеті Індіани, де в 2001 році отримала ступінь магістра в галузі суспільних фінансів і торгівлі університету Індіани в США. Під час навчання працювала в Міжнародній фундації виборчих систем та в консалтинговій компанії Chemonics Intl. Inc. в рамках проєкту «Українська аграрна товарна біржа». Проходила практику в Світовому банку у Вашингтоні. 2015 року призначена заступником міністра фінансів України, керівником апарату Міністерства фінансів, а у квітні 2016 року першим заступником міністра фінансів. 8 червня 2018 року, у зв'язку з відставкою Олександра Данилюка, призначена в.о. міністра фінансів України. 22 листопада 2018 року Верховна Рада України затвердила Маркарову на посаді міністра фінансів.

Була перепризначена 29 серпня 2019 року. Член РНБО (з 31 травня 2019 до 13 березня 2020). 16 грудня 2020 року Оксана Маркарова отримала Національний орден Франції «За заслуги». Наприкінці листопада 2020 року міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба повідомив у фейсбуці, що «запропонував кандидатуру Оксани Маркарової» в якості «нового Посла України в США». 25 лютого 2021 року указом президента Володимира Зеленського призначена Надзвичайним і Повноважним Послом України в Сполучених Штатах Америки [45].

Валерія Іонан – заступниця міністра цифрової трансформації. Доедналися до команди Міністерства цифрової трансформації у 2019-му, у 28 років і стала наймолодшою заступницею міністра в українському уряді. Вона стверджує: «Прийшла на державну службу, аби втілювати проекти, які змінюють життя людей на краще». Заснувала власну IT-агенцію в 23 роки. Є спортсменкою, яка перепливла Босфор та є призеркою Кубка України з боксу. Вивчала менеджмент в Черкаському університеті, іспанську мову в Київському лінгвістичному, ділове адміністрування в Единбурзькій бізнес-школі. На державну службу прийшла з досвідом управління власною компанією з 28 офісами в Україні, Іспанії та ОАЕ. Доедналися до команди Міністерства цифрової трансформації у 2019 році, у віці 28 років й стала наймолодшою заступницею міністра в українському уряді. У міністерстві Валерія відповідає за національну програму розвитку цифрової грамотності та платформу Дія.Освіта, проєкт «Дія.Бізнес», розвиток регіональної цифровізації, координацію розвитку інновацій і стратегію WinWin; очолює команду євроінтеграції та просуває бренд цифрової України у світі. Особливо пишається програмами для жінок-підприємниць, адже впевнена, що жінки сьогодні відіграють унікальну роль у розбудові нашої держави. У 2023 році команда Іонан запустила бізнес-акселератор "Відважна". Перший сезон проєкту об'єднав понад 5000 українок, які пройшли навчання для розвитку власних бізнесів, а шість найкращих учасниць отримали гранти загалом на 1,3 мільйона гривень для старту [72].

Олена Кондратюк – віце-спікер Верховної Ради України IX скликання. В 1993 році закінчила Львівський університет ім. Франка. Має ступінь кандидата історичних наук. Займалася дослідженням громадських рухів в Україні. До 2007 року включно працювала директоркою піар-агенції «Радник». У 2007 році стала народною депутаткою 6 скликання від Блоку Юлії Тимошенко 134 номером у списку, була членкинею партії «Реформи і порядок». У 2012 році була обрана народною депутаткою 7 скликання від ВО «Батьківщина» 60 номером у списку як безпартійна. У 2012-2014 роках була заступницею члена Делегації у ПАРЄ. Народна депутатка 8 скликання, обрана №18 за списком ВО «Батьківщина», секретар Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформаційної політики, співголова МФО «Рівні можливості». На президентських виборах 2019 року Кондратюк була технологом виборчої кампанії Юлії Тимошенко. У 2019 році була обрана народною депутаткою 9 скликання від ВО «Батьківщина» номером 5 у списку як членкиня партії. Членкиня Політичної Ради ВО «Батьківщина». У серпні 2019 року обрана заступницею Голови Верховної Ради України IX скликання [38].

Соломія Бобровська – членкиня комітету Ради з питань національної оборони та розвідки, резервістка Сил спеціальних операцій. З 29 серпня 2019 року член депутатської фракції політичної партії «Голос», екс-виконувач обов'язків голови Одеської обласної державної адміністрації з 2016 по 2017 р. Займала посаду радника віце-прем'єра України з гуманітарних питань. 12 грудня 2019 року Бобровська увійшла до складу Міжфракційного об'єднання «Гуманна країна», створеного для популяризації гуманістичних цінностей та захисту тварин від жорстокості. Стажувалась у Жіночій раді державної адміністрації штату Массачусетс (Бостон, США). Під час Євромайдану Соломія стала співзасновником громадської ініціативи «Євромайдан SOS», а після перемоги Революції гідності стала ініціатором руху «Допомога ДПСУ». У виборчому списку партії Вакарчука вона здобула 9-е місце і 21 липня 2019 року пройшла до Верховної Ради. За створення громадської ініціативи

«Допомога прикордонникам» ДПСУ нагородила активістку пам'ятною медаллю "Захиснику Батьківщини". У 2017 році Соломія увійшла до «TOP 30 Under 30» за версією KyivPost [6].

Отже, жінки в українській політиці відіграють все важливішу роль у формуванні державної політики й розвитку громадянського суспільства. Серед найвидатніших постатей жінок-політикинь України є: Олена Зеленська – перша леді України, Юлія Тимошенко – народна депутатка України, Ірина Верещук – заступник керівника Офісу президента України, Ольга Стефанішина – Віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, міністр юстиції України, Юлія Свиріденко – перший віцепрем'єр-міністр та міністр економіки України, Марина Порошенко – політична й громадська діячка й депутатка, Оксана Маркарова – надзвичайний і повноважний посол України в США, Валерія Іонан – заступниця міністра цифрової трансформації, Олена Кондратюк – віце-спікер Верховної Ради України IX скликання й Соломія Бобровська – членкиня комітету Ради з питань національної оборони та розвідки, резервістка Сил спеціальних операцій. Усі ці лідерки демонструють високу ефективність у здійсненні лідерських функцій, ініціюванні суспільно значущих трансформацій і репрезентації інтересів громадян. Їхня участь у політичних процесах сприяє забезпеченню інституційного балансу, стимулює соціальний прогрес і підвищує рівень довіри до державних органів влади.

РОЗДІЛ 3 СПЕЦИФІКА ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ ЖІНОК В УКРАЇНІ

3.1. Еволюція політико-правових механізмів забезпечення гендерної рівності

В Україні рівноправність чоловіків і жінок закріплена на конституційному рівні, зокрема у сфері участі в громадсько-політичному житті. Українське суспільство вже тривалий час підтримує прагнення до посилення ролі жінок у політиці, забезпечення їх представництва у політичних структурах різного рівня, а також законодавчого підтвердження рівноправної участі обох статей у політичних процесах. Такі зрушення є важливими для подолання гендерної нерівності та стереотипів, що досі існують у політичному середовищі. Україна активно демонструє свою відданість принципам гендерної рівності як у внутрішній політиці, так і на міжнародній арені. Ще у 1978 році держава ратифікувала Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, яка є основою міжнародного права у сфері забезпечення рівноправ'я.

Одним із визначальних чинників у досягненні гендерної рівності в Україні є недостатній рівень залученості жінок до демократичних процесів, зокрема це стосується їхньої обмеженої присутності на керівних політичних посадах. Тривалі періоди політичних і соціальних криз, які супроводжували Україну з моменту здобуття незалежності, суттєво обмежили можливості для повноцінної самореалізації жінок, у тому числі й у політичній сфері [71, с. 180-182].

Рішення жінок щодо участі в політичному житті та зайняття виборних посад значною мірою формується під впливом думок і реакцій оточення. Крім того, важливу роль відіграє усвідомлення того, як обіймання тієї чи іншої посади може вплинути на близьких людей, з якими кандидатка має тісні особисті зв'язки, зокрема членів родини [84, с. 150]. Політичну активність жінок в Україні й надалі стримує глибоко вкорінена патріархальна культура та

стійкі гендерні стереотипи. Усе це в сукупності негативно впливає на мотивацію жінок до участі в політичному житті.

Часто небажання українок вступати в політику підкріплюється поширеними кліше, такими як: «політика не жіноча справа», «політика це бруд», «політика для сильних чоловіків», «політика забирає надто багато часу», або ж «жінка має займатися родиною». Через це багато жінок бояться, що політична діяльність може зашкодити їхнім сімейним відносинам. Крім того, депутатська діяльність на місцевому рівні не оплачується, що створює фінансові ризики, особливо для самотніх жінок, які побоюються втратити основне джерело доходу. Жінкам також важко поєднувати основну роботу з виконанням депутатських обов'язків, особливо в умовах, коли вони представляють опозиційні сили.

У суспільній свідомості як України, так і світу загалом, ще зберігаються уявлення про жінку як фігуру другорядного значення в політичній та економічній сферах. Згідно з результатами соціологічного опитування, проведеного групою «Рейтинг» у 2021 році, 56% респондентів вважали, що гендерна нерівність в Україні це радше поодиноке явище. Водночас 35% опитаних зазначили, що проблема є доволі поширеною. Половина учасників дослідження вважала, що чоловіки й жінки мають однакові шанси на кар'єрне зростання, але 34% висловили думку, що саме чоловіки мають певні переваги у професійному розвитку, тоді як лише 12% вважали, що такі переваги мають жінки. Важливим є те, що останню точку зору частіше поділяли саме жінки. Щодо оплати праці, то, згідно з опитуванням, 45% респондентів вважають, що чоловіки в Україні мають більше можливостей у цій сфері. Водночас 43% переконані, що можливості для жінок і чоловіків є рівними, тоді як лише 7% вважають, що саме жінки мають переваги у заробітку. Крім того, 20% опитаних заявили, що в їхній сім'ї рівень доходів чоловіка і жінки є однаковим, а тільки 13% зазначили, що в родині саме жінка заробляє більше [15].

Близько 75% українців поділяють думку, що саме чоловік має бути головним годувальником у сім'ї. Також 64% респондентів вважають, що основна роль жінки це материнство, а 58% впевнені, що побудова успішної кар'єри є більш важливою для чоловіка, ніж для жінки [7].

У 2020 році в Україні спостерігалось позитивне зрушення у ставленні до гендерної рівності. Зокрема, кількість людей, які вважають чоловіків кращими політичними лідерами, порівняно з жінками, зменшилася з 22% у 2011 році до 9%. Водночас зросла частка тих, хто підтримує ідею рівних прав для чоловіків і жінок з 81% до 84% [69, с. 178]. Таким чином, наведені дані свідчать про поступове утвердження цінностей гендерної рівності в суспільній свідомості.

Згідно з низкою соціологічних досліджень, проведених у 2021 році, для більшості громадян України стать кандидата не є вирішальним чинником під час голосування головну роль відіграють особисті якості. Це можна вважати позитивним свідченням змін у напрямку до гендерної рівності. Попри те, що в Україні досі поширені гендерні стереотипи, соціологічні дані демонструють бажання виборців бачити більше жінок на керівних посадах різних рівнів влади. Зокрема, 74% опитаних зазначили, що стать кандидата не має впливу на їхнє рішення на виборах. Варто також відзначити, що серед молодших респондентів спостерігається більша підтримка ідеї активної участі жінок у політиці [3].

Україна є однією з перших країн світу, яка на конституційному рівні закріпила принцип рівноправності чоловіків і жінок. У Конституції, зокрема в Статті 3, підкреслюється рівність статей у всіх аспектах життя. Цю ідею також підтримують статті 21, 24 та 51 Основного Закону. Особливо варто відзначити частину третю статті 24, яка прямо спрямована на подолання дискримінації щодо жінок. У ній наголошується, що держава гарантує жінкам рівні з чоловіками можливості для участі в суспільному, політичному та культурному житті, у сфері освіти, професійної підготовки, праці та оплати. Також передбачені спеціальні заходи для охорони здоров'я та умов праці жінок, пенсійні пільги, підтримка поєднання материнства з професійною діяльністю,

а також юридичний, матеріальний і моральний захист материнства та дитинства, включаючи оплачувані відпустки та інші пільги для вагітних і матерів [40].

Черговим кроком на шляху до досягнення гендерної рівності в Україні стало ухвалення у вересні 2012 року Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Цей закон закріплює основні форми дискримінації, визначає принцип недискримінації як обов'язковий елемент українського законодавства, а також передбачає заборону дискримінаційних проявів [62].

Одним із ключових документів, що регулює процес впровадження гендерної рівності в Україні, є Національний план дій, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України. Цей документ має назву «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року». Основною метою плану є посилення реалізації принципу рівноправності жінок і чоловіків, зокрема на регіональному та місцевому рівнях. Документ став одним із головних засадничих актів у формуванні та впровадженні гендерної політики в галузі оборони та безпеки [65].

Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями у сфері просування гендерної рівності. Зокрема, було затверджено Національний план дій з імплементації резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» до 2025 року. Крім того, країна регулярно звітує перед Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, дотримуючись положень Конвенції CEDAW. У жовтні 2020 року Україна приєдналася до ініціативи «Коаліція дій для сприяння досягненню гендерної рівності», що організована ООН Жінки спільно з урядами Франції та Мексики. Цей проєкт спрямований на досягнення конкретних результатів у сфері гендерної рівності. Водночас, як зазначає соціологиня Тамара Марценюк, попри наявність міжнародних зобов'язань і національного законодавства щодо рівних прав та можливостей для чоловіків

і жінок, в Україні відчувається нестача політичної волі для реалізації глибоких гендерних змін на рівні вищих органів влади [47].

Напередодні повномасштабного вторгнення росії, жінки становили близько 54% населення України. Проте їх участь у політичному житті та в органах державної влади на загальнонаціональному рівні залишалася низькою у середньому лише близько 20%. Таким чином, представництво жінок у представницьких органах влади було щонайменше вдвічі меншим, ніж відповідало б їх частці в суспільстві. Серед ключових гендерних викликів в Україні залишаються відсутність рівності як у сфері політики, так і в розподілі матеріальних доходів. За даними 2021 року, за рівнем політичної участі жінок Україна займала 83 місце серед 153 країн світу, а за рівнем доходів – 78 [78].

Відповідно до щорічного Звіту про розвиток людства (Human Development Report), який публікує ООН, Україна за роки незалежності змогла вдвічі покращити показник індексу гендерної нерівності. Якщо у 1991 році він становив 0,472, то у 2021 році знизився до 0,200. Варто зазначити, що серед 44 європейських країн Україна зайняла 35 позицію в загальному рейтингу гендерної нерівності [27].

Згідно з міжнародною класифікацією, Україна належить до групи так званих гендерно-перспективних країн, де частка жінок у парламенті коливається в межах 15–35%. Водночас, за підсумками попередніх парламентських виборів, її було віднесено до категорії держав із значною гендерною диспропорцією, де представництво жінок у законодавчому органі становить лише 10,9% [14, с.3].

Найвищого показника у сфері парламентської гендерної рівності Україна досягла у 2019 році, коли відбулися позачергові вибори та було сформовано Верховну Раду дев'ятого скликання. У грудні того ж року країна піднялася на 102-ге місце в рейтингу гендерної рівності в парламентах, що означало стрибок на 48 позицій порівняно з попереднім роком. У новому складі парламенту працювали 87 жінок, що становило 20,5% від загальної кількості народних депутатів [83].

Аналізуючи рівень політичної активності жінок у вищих органах державної влади України, можна окреслити типовий портрет жінки-політика. Зазвичай це жінка віком від 35 до 45 років, яка має сім'ю, здобула вищу освіту за спеціальністю «правознавство» або «економіка», володіє доходом, що перевищує середній по країні, а також має власний чи родинний бізнес. Наукові дослідження свідчать, що жінки демонструють вищу політичну активність на місцевому рівні, ніж на загальнонаціональному. Це, зокрема, пояснює вищий відсоток жінок-депутатів у місцевих радах та жінок, які обіймають посади в органах виконавчої влади на місцях. Така ситуація є характерною не лише для України, а й для інших країн: чим нижчий рівень політичного представництва, тим вищий відсоток участі жінок. Саме тому місцевий рівень політики відкриває ширші можливості для жінок долучитися до політичних процесів.

Політичні партії, своєю чергою, відіграють важливу роль у формуванні виборчих списків до місцевих рад, висуненні кандидатів на посади голів громад, а також у наданні кандидатам організаційної, методичної та фінансової підтримки. Отже, їхній внесок у залучення як жінок, так і чоловіків до політики є визначальним [79].

Гендерна рівність реалізується як через політичну участь жінок, так і через їхнє залучення до процесів урядування та прийняття управлінських рішень. Така участь стає можливою завдяки активності жіночого руху, який або чинить тиск на державні інституції, або взаємодіє з ними. Це дозволяє жінкам долучатися до демократичних процесів і брати участь у формуванні колективних рішень, сприяючи належному врядуванню.

Таким чином, Україна повинна прагнути до досягнення рівноправного доступу чоловіків і жінок до процесу прийняття рішень задля становлення правової держави. Згідно з дослідженнями Організації Об'єднаних Націй, держави з високим рівнем жіночого представництва у політичному житті демонструють кращі показники якості життя та економічного розвитку. Це свідчить про тісний взаємозв'язок між гендерною рівністю та соціально-

економічним прогресом. Більше того, активніша участь жінок у політичному житті країн, що розвиваються, позитивно впливає на якість державних послуг. Посилення ролі жінок у політичному процесі також сприяє підвищенню ефективності роботи державних інституцій, зокрема через зниження рівня корупції. Стан політичної участі жінок в Україні значною мірою відображає глобальні тенденції гендерної політики. Незважаючи на наявність відповідного законодавчого регулювання, рівень представництва жінок у виборних органах залишається низьким.

В історії України лише двічі прем'єр-міністром ставала жінка і жодного разу жінка не займала посади Президента чи Голови Верховної Ради. На місцевому рівні спостерігається зворотна пропорційність між рівнем органу влади та кількістю жінок у його складі: чим нижчий рівень самоврядування, тим більше жінок у ньому представлено. Зокрема, у сільських та селищних радах жінок більше, ніж в обласних, що свідчить про зменшення жіночого представництва зі зростанням політичної ієрархії.

3.2 Рекомендації щодо підвищення участі жінок у політико-управлінських процесах

Станом на сьогодні рівень представництва жінок в українському політичному житті, як і їхня участь у громадсько-політичних процесах на різних рівнях, залишається недостатнім. Це пояснюється, зокрема, недосконалістю механізмів як кількісного, так і якісного залучення жінок до політичної діяльності. Порівняно з низкою інших держав, Україна поки що не належить до числа країн з високим рівнем гендерного балансу.

Аналіз поточного стану реалізації принципів гендерного паритету в контексті суспільного устрою та політико-управлінських процесів дає змогу окреслити ряд проблемних аспектів, які потребують вирішення з урахуванням попереднього досвіду та недоліків реалізованих політик. З метою

впровадження ефективніших гендерно-чутливих підходів авторкою було систематизовано низку механізмів, напрацьованих міжнародною спільнотою, які сприяють розширенню участі жінок у державному управлінні на всіх рівнях. Ці механізми орієнтовані на трансформацію ціннісних установок та створення умов для запровадження гендерно орієнтованих норм у політичному процесі.

Інтеграція гендерного підходу в процес оцінювання політик, законодавчих ініціатив та державних програм є ключовим інструментом для визначення їх впливу на жінок і чоловіків, зокрема й тих, хто професійно займається політикою. Досягнення гендерного балансу потребує скоординованих зусиль усіх суб'єктів, задіяних у реалізації гендерної політики. Особливу увагу слід приділяти поєднанню «верхнього» підходу діяльності державних органів, та «нижнього» ініціатив громадянського суспільства, зокрема жіночих громадських та правозахисних організацій. Ефективність гендерної політики значною мірою залежить від міжсекторної співпраці між цими суб'єктами, а не лише від ізольованих дій кожного з них.

Розширення політичної участі жінок повинно базуватись на розвиненій законодавчій та інституційній інфраструктурі. Законодавство у сфері забезпечення гендерної рівності має бути узгоджене з виборчим правом, що, своєю чергою, потребує реформування виборчої системи з метою спрощення доступу жінок до політичної арени. Державні органи повинні гарантувати наявність відповідних фінансових та організаційних ресурсів для впровадження заходів, спрямованих на розширення участі жінок у політичному житті.

У цьому контексті Верховна Рада України відіграє ключову роль, забезпечуючи вдосконалення нормативно-правової бази, яка сприятиме активнішій участі жінок у політичному процесі та збільшенню їх представництва у владних структурах усіх рівнів. Окрему увагу слід приділити подоланню гендерних бар'єрів, зокрема стереотипів та проявів дискримінації як відкритих, так і прихованих. Забезпечення свободи від насильства є

необхідною умовою для реалізації прав жінок та розширення їхньої участі у процесах ухвалення рішень.

Забезпечення принципу рівних можливостей для жінок і чоловіків у виборчому процесі, при розподілі керівних посад та участі в ухваленні рішень на рівні політичних партій і місцевих громад вимагає комплексного та скоординованого підходу. Це передбачає активну взаємодію між законодавчими органами, політичними партіями, інституціями, що адмініструють вибори, громадянським суспільством, а також іншими стейкхолдерами, зацікавленими у сталому демократичному розвитку України [79].

Верховна Рада має підтримувати діяльність неурядових організацій та інших об'єднань на всіх рівнях, спрямовану на забезпечення доступу до відповідної освіти і набуття професійних політичних навичок. Залучення жінок до політичної сфери є важливим кроком для підкреслення важливості різноманіття та плюралізму поглядів. Підвищення представництва жінок у структурах влади також може суттєво вплинути на зменшення корупції, оскільки, за результатами соціологічних досліджень, чоловіки в українському суспільстві частіше сприймаються як схильні до політичної корупції. На рівні законодавства необхідно вдосконалити механізми впровадження гендерних квот для жінок як у політичних партіях, так і у виборних органах влади. Тимчасові спеціальні заходи, зокрема запровадження квот, можуть стати ефективним інструментом усунення дисбалансу в політичному представництві жінок. Одним із шляхів реалізації цього підходу є розширення фінансових стимулів для партій, що дотримуються принципів гендерної рівності.

Політичні партії повинні активно сприяти забезпеченню рівного представництва та участі жінок у керівних структурах, що створює умови для їхньої повноцінної залученості до політичного процесу. Завдяки існуючій квотній системі та вимогам до формування виборчих списків, стало можливим гарантувати присутність щонайменше двох осіб однієї статі в кожній п'ятірці

кандидатів. У результаті, кількість жінок у виборчих списках до обласних та міських рад значно зросла, що позитивно вплинуло на рівень їхнього представництва в органах місцевого самоврядування [13, с. 15].

Для покращення ситуації варто врахувати низку рекомендацій. Зокрема, принципи гендерної рівності, недискримінації та засудження сексистських висловлювань мають бути невід'ємною частиною кодексу етичної поведінки народних депутатів. Важливим кроком також є впровадження обов'язкової та систематичної гендерно-правової та антидискримінаційної експертизи всіх законопроектів, які розглядає Верховна Рада. Проведення такої експертизи доцільно доручити фахово підготовленим працівникам секретаріатів парламентських комітетів, доповнивши відповідні посадові інструкції. Крім того, доцільним є створення окремого структурного підрозділу в складі Головного науково-експертного управління Верховної Ради, який спеціалізувався б на забезпеченні якісного аналізу законодавчих ініціатив з точки зору гендерної рівності та прав людини [46, с. 46].

Уряд має відігравати активну роль у створенні умов, сприятливих для досягнення гендерного балансу та активного залучення жінок до політичного життя на всіх рівнях. Як органи виконавчої влади, так і неурядові організації повинні нести спільну відповідальність за дотримання національного законодавства у сфері забезпечення гендерної рівності.

З огляду на це, доцільним є запровадження на рівні Міністерства освіти і науки України обов'язкового шкільного курсу з прав людини, до якого обов'язково мають бути включені питання гендерної рівності та профілактики домашнього насильства. У вищих навчальних закладах необхідно посилити розвиток гендерної освіти, зокрема через цільове фінансування відповідних програм та ініціатив.

Політичні партії повинні активніше залучати жінок не лише в період виборчих кампаній, а й у міжвиборчий час до процесів прийняття рішень та розробки ефективної політики, зокрема у сфері досягнення гендерного балансу. Крім того, до програм політичних партій доцільно інтегрувати

положення, що стосуються гендерної рівності, а також боротьби з сексизмом і дискримінацією щодо жінок [4, с. 390–393].

Жіночі внутрішньопартійні об'єднання разом із жіночими рухами та неурядовими організаціями мають посилювати зусилля щодо активного залучення жінок до політичного процесу. Для досягнення гендерного паритету як держава, так і громадянське суспільство повинні забезпечити жінкам доступ до ресурсів фінансових, медійних та організаційних, необхідних для участі у великій політиці, зокрема під час висунення кандидаток. Такі заходи сприятимуть зміцненню позицій жінок у політичних партіях. Однак самі жінки також мають долати наявні стереотипи, соціальні бар'єри та норми політичної культури, які заважають їм ефективно залучати фінансування для виборчих кампаній. За підтримки НУО (недержавні організації) держава має створити умови для рівного доступу жінок до державних ресурсів, засобів масової інформації, зокрема телебачення й інтернету, а також запровадити податкові пільги на виборчі витрати кандидаток. Крім того, політичні партії повинні отримувати стимули за призначення жінок на керівні посади, а також забезпечувати рівноправне фінансування жінок-кандидаток. Важливо також створити умови, що дозволять жінкам поєднувати політичну діяльність із сімейними обов'язками наприклад, через розвиток гнучких форм зайнятості, включаючи онлайн-роботу в межах партійних структур.

Необхідно активніше залучати жінок до ролі експерток у сфері аналізу політичних процесів і публічного життя. Засоби масової інформації, зі свого боку, повинні приділяти більше уваги висвітленню гендерної тематики в політичному контексті. Також важливо, аби ЗМІ брали участь у висвітленні соціальних ініціатив, які реалізуються органами державної влади та неурядовими організаціями з метою збільшення присутності жінок у політиці. Медіа мають відігравати ключову роль у подоланні гендерних стереотипів, дискримінації та сексизму, впливаючи на трансформацію культурних і соціальних уявлень, що перешкоджають участі жінок у політичному житті. Крім того, вони повинні акцентувати увагу громадськості на проблемах

гендерної нерівності, зокрема на формуванні негативних образів жінок, що займаються політикою та на необхідності впровадження реформ, спрямованих на забезпечення рівного представництва [80].

Для ефективності забезпечення гендерної збалансованості в політичній сфері доцільно розглянути впровадження електоральних механізмів, спрямованих на підвищення представництва жінок. Зокрема, заслуговує на увагу стратегічне висування кандидаток на посади, що корелюють з їхніми потенційними сферами компетентності та інтересів, такими як реформування системи охорони здоров'я та розробка інноваційних підходів до модернізації освітнього процесу. Зазначений підхід сприятиме не лише збільшенню кількості жінок у владних структурах, але й актуалізації питань гендерної рівності, включаючи розширення можливостей для подальшої політичної участі жінок. Жінки, які обіймають виборні посади в органах державної влади або консолідовані у спеціалізовані міжпартійні та міжфракційні об'єднання, набувають легітимного права ініціювати перед урядовими інституціями розробку та впровадження комплексної нормативно-правової бази, спрямованої на протидію насильству щодо жінок як у політичній, так і в інших суспільних сферах [76].

На основі здійснення методологічного аналізу, пропонуємо низку рекомендацій для всіх гілок державної влади та недержавних організацій. Відтак, наразі потрібно:

- Здійснити аналіз чинного вітчизняного й міжнародного законодавства у сфері гендерної рівності задля представництва жінок і посилення їх до політичних процесів;
- Ідентифікувати перешкоди та виклики, що ускладнюють реалізацію законодавчих норм у сфері забезпечення гендерної рівності в політичній площині;
- Розробити законодавство, спрямоване на створення комплексної нормативно-правової бази для забезпечення гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя;

- Встановити законодавчі норми щодо забезпечення гендерної рівності в рамках виборчого процесу і діяльності політичних партій;
- Здійснювати систематичний моніторинг та аналітичну оцінку стану дотримання прав людини та забезпечення гендерної рівності, через залучення жіночих та інших неурядових організацій;
- Заохочувати політичні партії до активного залучення жінок на керівні посади в межах їхніх організаційних структур;
- Активізувати зусилля, спрямовані на підвищення рівня гендерної обізнаності як серед жінок, так і серед чоловіків, з метою розуміння значущості участі жінок в політичних процесах;
- Інтегрувати проблематику гендерної рівності до програм професійного розвитку державних службовців;
- Вдосконалити компетенції жінок-політикинь у сфері політичної участі, сприяти їхньому просуванню на виборчі посади й забезпечити платформу задля обміну досвідом;
- Зміцнювати права й можливості жінок-політикинь для посилення їхнього впливу на політичні процеси і прийняття стратегічних рішень [1].

Тому, в умовах дій політичних і безпекових чинників в Україні, що ускладнюють досягнення гендерного балансу в політичній сфері, пропонується комплекс методичних рекомендацій. Вище зазначені рекомендації можуть бути впроваджені органами державної влади з метою оптимізації гендерної політики, спрямованої на збільшення представництва жінок у політичних партіях, на виборчих посадах і на посилення їхньої участі в процесах прийняття політично значущих рішень.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження присвячене аналізу проблем розвитку жіночого політичного лідерства. З застосуванням загальнонаукових методів дослідження було сформульовано дослідницьке завдання, яке ґрунтується на дослідженні лідерства жінок та розгляд досвіду жінок у вітчизняній та зарубіжній політиці. Такий дисбаланс розглядається як чинник, який ускладнює процес інтеграції демократичних цінностей в політичну культуру. В межах дослідження було обґрунтовано доцільність вивчення світового досвіду розвитку жіночого лідерства в політиці й узагальнено рекомендації щодо сприяння гендерно збалансованому представництву. Окрема увага приділена вивченню зарубіжних практик формування гендерної політики, визначенню перспектив і бар'єрів з урахуванням міжнародних стандартів.

1. Розкрито теоретико-методологічні засади дослідження політичного лідерства й основні характеристики понять: «політичне лідерство», «лідер», «лідерство», «політична участь». Політичне лідерство є процесом взаємодії, в ході якого авторитетні люди здійснюють легітимний вплив на все суспільство. Лідер є найавторитетнішою особистістю у групі людей, яка завдяки своїм особистим якостям відіграє головну роль в різних життєвих ситуаціях, має значний вплив на членів групи й приймає значущі рішення в різноманітних ситуаціях й несе відповідальність за них. Тоді як лідерство передбачає використання різних прийомів впливу лідера, завдяки його якостям і здібностям на інших членів групи з метою контролю їх спільної діяльності. Сутність політичної участі полягає в залученні громадян до політичного процесу, таких як голосування, участь у виборах, залучення до громадських слухань.

2. Визначено особливості жіночого політичного лідерства, встановлено, що воно полягає в унікальному стилі й підходах до прийняття рішень та акцентах у політичному дискурсі, розглянуто компоненти ефективності жіночого політичного лідерства такі як міжнародні нормативно-правові акти,

міжнародні організації та їх підрозділи, практичне застосування міжнародних договорів й функціонування систем міжнародного контролю та врегулювання спорів, охоплено проблематику гендерної дискримінації, зосередивши увагу на їх актуальності в сучасному світі, соціальних характеристиках та бар'єрах, які постають перед жінками у політиці й встановлено, що дана проблематика впливає на становлення жінки як політика та лідера, оскільки на початку політичної кар'єри жінки доволі часто стикаються з більшими труднощами, аніж чоловіки, оскільки на жінок покладається більше сімейних обов'язків, до того ж, вони перебувають під впливом стереотипних уявлень про гендерні ролі, що створює додаткові перешкоди на шляху до лідерських позицій.

3. Проаналізовано досвід найвідоміших жінок-лідерок у політиці США, Європи та України, встановлено, що їх досвід свідчить про наявність спільних рис, незважаючи на культурні та політичні відмінності між країнами, дані лідерки продемонстрували високу професійну компетентність й стратегічне мислення. Визначено, що до ключових факторів їхнього політичного успіху належать: активна громадська позиція, системна освіта, долучення до громадської та політичної діяльності, вміння працювати в команді й реагувати на запити суспільства. Тоді як серед бар'єрів найчастіше зустрічаються: гендерні стереотипи, дискримінація, недостатня підтримка з боку сім'ї, громадськості чи в політичному середовищі. Вивчено міжнародну систему захисту прав жінок. Виявлено, що згідно бази даних гендерної статистики EIGE кількість чоловіків перевищує кількість жінок у національних парламентах держав-членів. Проте, за останнє десятиліття частка жінок зросла в усіх національних парламентах, крім двох країн Німеччини та Словенії, де відбувся невеликий регрес, тому на сьогодні у Європі жінки відіграють значущі роль, вони очолюють держави, займають ключові посади, впливають на вирішення стратегічних питань. Визначні політикині Європи відзначаються високим рівнем професійної компетентності, активно формують зовнішню та внутрішню політику. Доведено, що видатні жінки-політикині України демонструють зростаючу активність у сфері політики, громадського

управління, соціально-політичному дискурсі. З'ясовано, що в лавах ЗСУ служить 67 тисяч жінок, а кількість жінок-офіцерів з 2021 року зросла вшестеро. Жінки в Україні продовжують стикатись з гендерною нерівністю, обмеженням доступу до професій/посад через стереотипи, до того ж, переважає думка в українському суспільстві про жінку як берегиню родинного вогнища. Але все ж таки позитивним зрушенням стала ратифікація Стамбульської конвенції у 2022 році. Жінки займають ключові посади в уряді та місцевому самоврядуванні. Серед найвидатніших постатей жінок-політикинь України: Олена Зеленська, Юлія Тимошенко, Ірина Верещук, Ольга Стефанішина, Юлія Свириденко, Марина Порошенко, Оксана Маркарова, Валерія Іонан, Олена Кондратюк, Соломія Бобровська.

4. Оцінено специфіку політичної участі жінок в Україні, встановлено, що визначальним чинником у досягненні гендерної рівності є недостатній рівень залученості жінок до політики й обмеження присутності на керівних посадах, зокрема це відбувалось через стереотипи й кризи, які супроводжували Україну. Систематизовано політичну активність жінок: часто небажання жінок вступати до політики визначається такими висловами, як: «політика не жіноча справа», «політика – це бруд», «політика – для сильних чоловіків», «політика забирає надто багато часу», або ж «жінка має займатися родиною». Через це багато жінок бояться, що політична діяльність може зашкодити їхнім сімейним відносинам. Щодо оплати праці, то, згідно з опитуванням, 45% респондентів вважають, що чоловіки в Україні мають більше можливостей у цій сфері. Напередодні повномасштабного вторгнення росії, жінки становили близько 54% населення України. Проте їх участь у політичному житті та в органах державної влади на загальнонаціональному рівні залишалася низькою, у середньому лише близько 20%. Таким чином, представництво жінок у представницьких органах влади було щонайменше вдвічі меншим, ніж відповідало б їх частці в суспільстві. Проаналізовано рівень політичної активності жінок у вищих органах державної влади України, окреслено типовий портрет жінки-політика. Зазвичай це жінка віком від 35 до 45 років,

яка має сім'ю, здобула вищу освіту за спеціальністю «правознавство» або «економіка», володіє доходом, що перевищує середній по країні, а також має власний чи родинний бізнес.

5. Обґрунтовано, що для посилення участі жінок у політиці й урядуванні України необхідні системні рішення і комплекс стратегій з гендерної політики. Дана стратегія має поєднувати обов'язкові норми з мотиваційними заходами, що буде стимулювати громадські ініціативи і розвиватиме жіноче політичне лідерство. На основі здійснення методологічного аналізу, запропоновано низку рекомендацій для всіх гілок державної влади та недержавних організацій.

- Здійснити аналіз чинного вітчизняного й міжнародного законодавства у сфері гендерної рівності задля представництва жінок і посилення їх до політичних процесів;
- Ідентифікувати перешкоди та виклики, що ускладнюють реалізацію законодавчих норм у сфері забезпечення гендерної рівності в політичній площині;
- Розробити законодавство, спрямоване на створення комплексної нормативно-правової бази для забезпечення гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя;
- Встановити законодавчі норми щодо забезпечення гендерної рівності в рамках виборчого процесу і діяльності політичних партій;
- Здійснювати систематичний моніторинг та аналітичну оцінку стану дотримання прав людини та забезпечення гендерної рівності, через залучення жіночих та інших неурядових організацій;
- Заохочувати політичні партії до активного залучення жінок на керівні посади в межах їхніх організаційних структур;
- Активізувати зусилля, спрямовані на підвищення рівня гендерної обізнаності як серед жінок, так і серед чоловіків, з метою розуміння значущості участі жінок в політичних процесах;

- Інтегрувати проблематику гендерної рівності до програм професійного розвитку державних службовців;
- Вдосконалити компетенції жінок-політикинь у сфері політичної участі, сприяти їхньому просуванню на виборчі посади й забезпечити платформу задля обміну досвідом;

Розроблені рекомендації мають на меті створення комплексу правових, соціальних, культурних, освітніх умов, які необхідні для повноцінної реалізації жінками їхнього права на політичну участь та процесах функціонування держави та уряду. Дані рекомендації передбачають запровадження рушійного законодавства, моніторинг дотримання діючих норм, розвиток освіти для формування культури гендерної рівності, стимулювання й підтримка громадсько-політичної діяльності жінок з можливостями для реалізації свого потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз реформи децентралізації в Україні з точки зору гендерної рівності та підходу, заснованого на правах людини. Аналітичний звіт. URL: https://hromady.org/wp-content/uploads/2022/02/Аналіз-реформи-децентралізації_ООН-Жінки.pdf.
2. Бабак М.О, Гаращенко С., Зайцева О. Інструменти впровадження гендерного підходу на державній службі: посібник. Київ, 2021. 80 с.
3. Бабинська Н. Участь жінок у політиці та прийняття рішень на місцевому рівні: досвід, виклики і потреби. Київ, 2020. 55 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP-UA-Deputatka.pdf>.
4. Балим І., Бакатова А. Гендерна рівність у Європейському Союзі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №5 390–393 с.
5. Блажко Л. Як Олена Зеленська стала першою леді: шлях від сценаристки до ікони дипломатії. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/stylar/k-olena-zelenska-stala-pershoyu-ledi-shlyah-1738840035.html>.
6. Бобровська Соломія Анатоліївна Народний депутат IX скликання від партії «Голос» – біографія. *Апостроф*. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/dossier/2024-03-29/bobrovskaya-solomiya-anatolevna/57270>.
7. Братюк Ю. Більшість українців підтримують гендерні стереотипи, опитування. *ZAXID.NET*. URL: https://zaxid.net/bilshist_ukrayintsiv_pidtrimuyut_genderni_stereotipi__opituvannya_n1515328.
8. Ващенко К., Корнієнко В., Андрущенко Т. Політологія для вчителя: навч. посіб. ім. М.П. Драгоман., 2011. 406 с.
9. Верещук Ірина – заступник керівника Офісу президента – біографія. *LIGA*. 2024 URL: <https://file.liga.net/persons/vereschuk-irina>.

10. Гапоненко В.А., Бульбенюк С.С., Довганик Н.М. Політичне лідерство: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2021. 324 с.
11. Георгієва Крісталіна - біографія. *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/file/person/4667_georgiieva_kristalina_.html.
12. Гоббс Т. Вибрані твори. 2-ге вид. Київ : «Філосо. Спадщина», 1965. 749 с.
13. Гендерний аналіз регіонального розвитку України. *ООН Жінки–Україна*. URL: <https://ukraine.unwomen.org/uk/digital-library/publications/2022/11/gendernyy-analiz-rehionalnoho-rozvytku-ukrayiny>.
14. Гендерний моніторинг парламентських виборів 2014 року. *Аналітичний звіт*. Київ: Жіночий консорціум України, 2014. 56 с.
15. Гендерні ролі і стереотипи. *Соціологічна група рейтинг*. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/gendernye_rol_i_stereotipy.html (дата звернення: 30.05.2025).
16. Декларація № 995_317 від 14.12.1974 Декларація про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів. *ZakonOnline* URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/169632___169632.
17. Дригіна І.В. Активізація лідерського потенціалу особистості студента в освітньому процесі ВНЗ: дис. ... канд. пед. наук: 32 13.00. Київ, 2003. 198 с.
18. Дроздова М. Особливості уявлень студентів про жінок-політиків. *Соціальна психологія*. 2007. № 3. С. 105–115.
19. ДС редакція. Юлія Тимошенко – біографія. *«Ділова столиця»* URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/dosie/yuliya-timoshenko-07042021-420237>.
20. Жачек Наталія. Мішель Бачелет – жінка, яка може все *Жінки – це 50% успіху України*. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/mishel-bachelet-zhinka-yaka-mozhe-vse/>.

21. Жеребкіна І. Жіноче політичне несвідоме. Харків : Ф-ПРЕС, 1996. 450 с.
22. Жінки в українській політиці: виклики і перспективи змін. Київ. 2015. 36 с.
23. «Жінки України: сучасний статус і перспективи»Ю. *Міжнародна науково–практична конференція*, м. Одеса, 1995р. 384 с.
24. Захист прав жінок: чому міжнародні конвенції погано працюють. *Гендер в деталях*. URL:<https://genderindetail.org.ua/season-topic/genderne-nasilstvo/zahist-prav-zhinok-chomu-mizhnarodni-konventsii-pogano-pratsyuyut-134063.html>.
25. Іваніна Т., Кисельова О., Колодій М. Гендерно орієнтоване врядування: Практ. посіб. Київ: Видавничо-полігр. компанія «Юстон», 2021. 116 с.
26. Іванус Катерина. Жіноче лідерство в Україні: як війна прискорює тренди. *Економічна правда*. URL: <https://epravda.com.ua/experts/zhinoche-liderstvo-v-ukrajini-yak-viyna-priskoryuye-trendi-800317>.
27. Індекс гендерної рівності в країнах ЄС: що показав 2021 рік. *Жінки – це 50% успіху України*. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/indeks-gendernoyi-rivnosti-v-krayinah-yes-shho-pokazav-2021-rik/>.
28. Каллас Кая – біографія. LB.ua Дорослий погляд на світ. URL: https://lb.ua/file/person/5200_kallas_kaya.html.
29. Кирилюк Ф.М Конверський А.Є Білик В.Ф. Політологія: Навчально-методичний комплекс - Кирилюк Ф.М. - Політологія. *Політологія: Онлайн бібліотека - Книги, підручники, реферати, лекції*. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-55.html> (дата звернення: 03.06.2025).
30. Кодекс законів про працю України: Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII : станом на 2 трав. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 03.06.2025).
31. Козуля О. Жінки в історії України : Книга. Київ: Укр. центр духов. культури, 2023. 256 с.

32. Коломієць Ю. Права жінок як об'єкт міжнародного захисту. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми*. 2019. С. 97–98. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2019/pdf/45.pdf (дата звернення: 03.06.2025).
33. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 18.12.1979: станом на 6 жовт. 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.
34. Конвенція про громадянство заміжньої жінки від 29.01.1957. БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU57K01U>.
35. Конвенція про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбу від 10.12.1962. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/140504___140504.
36. Конвенція про політичні права жінок від 20.12.1952. ЛІГА-ЗАКОН. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU53K02U>.
37. Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності N 100 : Конвенція Міжнар. орг. пр. від 29.06.1951. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002#Text.
38. Кондратюк Олена Костянтинівна - віце-спікер Верховної Ради України IX скликання. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/file/person/932_kondratyuk_olena_kostyantynivna.html.
39. Конишева Л. Н. Формування лідерських якостей студентів за допомогою участі в діяльності органів самоврядування: дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка, історія педагогіки і освіти». К., 2009. 179 с.
40. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

41. Кормич Л. І. Гендерний аспект феномену політичного лідерства: теоретичні засади. *НУ «ОЮА»*. 2014. 26 с.
42. Лагард Крістін – біографія . *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/file/person/2202_lagard_kristin.html.
43. Макіавеллі Н. Государ. Міркування про першу декаду Тита Лівія. Про військове мистецтво. Аст, 2006. 464 с.
44. Марін Сання – біографія. *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/file/person/5217_marin_sanna_.html.
45. Маркарова Оксана Сергіївна – надзвичайний і повноважний посол України в США. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/file/person/4370_markarova_oksana_sergiivna_.html .
46. Марценюк Т. Жінки у «великій політиці»: гендерний аналіз Верховної ради України. *Наукові записки НаУКМА. Соціологія*. 2018. Том 1. С. 43–53.
47. Марценюк Т. Залученість жінок у політику в Україні: суспільні, партійні та індивідуальні чинники. *DSpace Repository: Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository*. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/d0b58d5f-fdda-4501-a55c-a5ba1526723a>.
48. Мелоні Джорджа. *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/file/person/5253_meloni_dzhordzha.html.
49. Менегетті А. Психологія лідера: книга. НФ "Антоніо Менегетті", 2019. 342 с.
50. Меркель Ангела - Федеральний канцлер Німеччини. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/file/person/2009_merkel_angela.html.
51. Мескон М., Альберт М., Хедоурі Франклін. Основи менеджменту. Переклад з англійської: Справа, 2004. 800 с.
52. Метсола Роберта. *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/file/person/5194_metsola_roberta.html.
53. Метте Фредеріксен прем'єр-міністерка Данії. *Політanalіз*. URL: <https://politanaliz.com.ua/1614-frederiksen-mette/>.

54. Мигур Дар'я. Хто ті жінки, які прагнули стати першими президентками США. *Літопис незламності*. URL: <https://litopys.info/articles/hto-ti-zhinky-yaki-pragnuly-staty-pershymy-prezydentkamyy-ssha-dar-ya-mygur/>.
55. Морарь М.В. Політичне лідерство: проблеми теорії та методології. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2010. № 45. С.177–190.
56. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія. *Навчальний посібник*. Київ : Академ. вид-во, 2010. 649 с.
57. Платон. Політик Т. 3, частина 2. Київ : Думка, 1972. С. 39.
58. Порошенко Марина Анатоліївна – біографія. *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/file/person/3214_porosheko_marina_anatoliivna.html.
59. Пристай Д. Ольга Стефанішина - Віцепрем'єрка України з питань європейської і євроатлантичної інтеграції. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/38412-olga-stefanisina-dose/>.
60. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 17.11.2011 № 4061-VI : станом на 1 січ. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17#Text>.
61. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV : станом на 19 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.
62. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 № 5207-V : станом на 30 трав. 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.
63. Про проведення гендерно-правової експертизи : Постанова Каб. Міністрів України від 12.04.2006 № 504 : станом на 5 груд. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2006-п#Text>.
64. Рожков М. І. Розвиток самоврядування в колективах. Київ. Татарське кн. вид-во, 2022. 119 с.

65. Розпорядження Кабінету Міністрів України Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки. Мир. Безпека» на період до 2020 року від 24 лютого 2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2016-%D1%80#Text>.

66. Рудєва Л. Чим жіноче лідерство відрізняється від чоловічого та які виклики долають жінки-керівниці. URL: <https://happymonday.ua/chym-zhinoche-liderstvo-vidriznyayetsya-vid-cholovichogo>.

67. Сакелларопулу Катерина – біографія. *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/file/person/5101_sakellaropulu_katerina.html.

68. Свириденко Юлія Анатоліївна Перша віце-прем'єрка, Міністерка економіки України. *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/file/person/5124_sviridenko_yuliya_anatoliivna.html.

69. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. Київ : Укр. центр європ. політики, 2021. 216 с.

70. Сіліня Евіка – Прем'єр-міністр Латвії. *Ліга.net*. URL: <https://file.liga.net/ua/persons/silinya-evika>.

71. Слабчук Т. Визначення статусу жінки в українській політиці наприкінці ХХ на початку ХХІ ст. *Інтелігенція і влада*. Серія: Історія. 2010. Вип. 20. С. 180-186.

72. Слободяник Д. Заступниця міністра цифрової трансформації Валерія Іонан – про технології майбутнього, особисте життя та пошук балансу. *Vogue UA жіночий журнал про моду, красу і стиль*. URL: <https://vogue.ua/article/leaders/zastupnicya-ministra-cifrovoji-transformaciji-valeriya-ionan-pro-derzhavnu-sluzhbu-osobiste-zhittya-ta-poshuk-balansu-56318.html>.

73. Слюсаренко О. Поняття «лідер» і «лідерство» в сучасній науковій літературі. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Т.2, № 39. С. 244–246. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2016_2_66.

74. Тетчер Маргарет – біографія . *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/file/person/2856_tetcher_margaret_.html.

75. У Міноборони розкрили, скільки жінок служать у лавах ЗСУ. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/325151-v-minoborony-raskryli-skolko-zhenschin-sluzhat-v-ryadakh-vsu>.

76. Українська еліта та її роль в державотворенні : матеріали Всеукраїнської науково- практичної конференції: Секції 1, 4, 6. *Збірник наукових праць Національної Академії державного управління при Президентові України*: Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ. Київ, 2000.

77. Урсула фон дер Ляєн – біографія. *LB.ua Дорослий погляд на світ*. URL: https://lb.ua/file/person/4751_ursula_fon_der_lyaien.html.

78. Участь жінок у політиці та процесі прийняття рішень в Україні. Стратегії впливу : Укр. жіноч. фонд. Київ, 2010. 41 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/7/85975.pdf>.

79. Фінальний звіт за результатами гендерного моніторингу. *Український жіночий фонд*. URL: <https://uwf.org.ua/finalnij-zvit-za-rezultatami-gendernogo-monitoringu/>.

80. Шляхи досягнення рівноправ'я жінок і чоловіків у європейських країнах. *Матеріали міжнародної конференції* : Матеріали міжнар. конф., м.Одеса. 2022. С.245.

81. Gender Equality Index | Compare countries | European Institute for Gender Equality. European Institute for Gender Equality. URL: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023/compare-countries/power/1/bar>.

82. Lonel Zamfir. Women in politics in the EU. *Briefing*. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760348/EPRS_BRI\(2024\)760348_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/760348/EPRS_BRI(2024)760348_EN.pdf).

83. Monthly ranking of women in national parliaments. Parline global data on national parliament. 2019. URL: <https://data.ipu.org/womenranking?month=12&year=2019>.

84. Sanbonmatsu K., Carroll S. Women's Decisions to Run for Office: A Relationally Embedded Model. The political psychology of women in U.S. politics. Eds. A. Bos & M. Schneider. New York: Routledge, 2016. P. 148–164.

АНОТАЦІЯ

Іщук Я.Р «Лідерство жінок у політиці: вітчизняний і зарубіжний досвід» - *Кваліфікаційна робота на правах рукопису.*

Кваліфікаційна робота студентки IV-го курсу денної форми навчання на здобуття освітнього рівня бакалавра спеціальності 052 «Політологія». Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2025.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 73 сторінках друкованого тексту, список використаних джерел налічує 84 найменування.

У першому розділі **Теоретико-методологічні засади дослідження жіночого політичного лідерства**, розкрито основні засади дослідження політичного лідерства, проаналізовано характерні риси та сутність поняття політичного лідерства, досліджено поняття «лідер» сучасними вітчизняними та зарубіжними дослідниками.

У другому розділі **Жінки-лідери у політиці: світові практики та українська реальність**, визначено особливості жіночого політичного лідерства, розглянуто компоненти ефективності жіночого політичного лідерства, досліджено проблематику гендерної дискримінації, Проаналізовано досвід найвідоміших жінок-лідерок у політиці США, Європи та України, з'ясовано їхній шлях до влади, політичні досягнення й основні чинники, що сприяли їхньому політичному успіху, а також бар'єри, з якими вони стикались.

У третьому розділі **Специфіка політичної участі жінок: вітчизняний досвід**, оцінено специфіку політичної участі жінок в Україні, досліджено динаміку розвитку політико-правових механізмів забезпечення гендерної рівності у політичній сфері, розроблено практичні рекомендації щодо підвищення рівня політичної активності жінок у вітчизняному контексті.

Ключові слова: гендер, гендерні квоти, гендерна рівність, політична участь, політичне лідерство, політична участь жінок-лідерок, жінка-лідер, жінки в політиці, жіноче лідерство, гендерна рівність, специфіка політичної участі.